

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Maja Henricson

Ekonomiskt våld – okänt, uttalat, oviktigt?

– Synen på ekonomiskt våld i samband med straffrättslig reglering av stöld,
skadegörelse och grov kvinnofridskränkning

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Ulrika Andersson

Termin: VT24

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	6
Förord.....	8
1 Inledning.....	9
1.1 Bakgrund	9
1.2 Syfte och frågeställningar.....	10
1.3 Metod och material.....	11
1.3.1 Rättsdogmatisk metod.....	12
1.3.2 Diskursanalytisk metod.....	12
1.3.2.1 Kritisk diskursanalys	13
1.3.3 Material	15
1.4 Teoribildning	16
1.4.1 Våldets kontinuum	16
1.4.1.1 Ekonomiskt våld ur ett kontinuum-perspektiv	18
1.5 Forskningsläge.....	19
1.6 Disposition och avgränsningar	20
2 Vad är ”ekonomiskt våld”?.....	22
2.1 Ekonomiskt våld ur en samhällsvetenskaplig kontext.....	22
2.1.1 Ekonomiskt våld som egen våldsform eller del av annan våldsform?.....	23
2.1.2 Våldets effekter	24
2.1.3 Samhällets kunskaper om våldet brister.....	25
2.2 Juridisk definition av ekonomiskt våld.....	25
2.2.1 Internationella dokument	25
2.2.2 Svensk rätt.....	27
2.3 Sammanfattning.....	27
3 Straffrättslig hantering av ekonomiskt våld: stöld och skadegörelse	29
3.1 Kan skadegörelsefallet omfattas av brottet <i>skadegörelse</i> , 12 kap. 1 § BrB.....	29
3.1.1 Rubriceringsfrågor	33
3.2 Kan stöldfallet omfattas av brottet <i>stöld</i> , 8 kap. 1 § BrB? ..	35
3.2.1 Rubriceringsfrågor	41
3.3 Hur påverkas bedömningen av bestämmelsen grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB?.....	44
3.4 Sammanfattning.....	50
4 Synen på ekonomiskt våld bakom bestämmelsen grov kvinnofridskränkning	56

4.1	Materialet för diskursanalysen	57
4.1.1	1995 års utredning och 1997 års proposition: Införandet av kvinnofridsbrottet och den ursprungliga brottskatalogen	57
4.1.2	2012 års utredning och proposition: införande av brott mot kontaktförbud och skadegörelse i brottskatalogen.....	59
4.1.3	Hedersbrottsutredningen och 2022 års utredning om psykisk misshandel: fortsatt diskussion om förmögenhetsbrottens vara eller icke-vara.....	59
4.2	Diskursiva mönster	60
4.2.1	Systematiska argument bakom utvidgandet av brottskatalogen.....	61
4.2.1.1	Bakomliggande skyddsintressen i fokus	61
4.2.1.2	Jämförelse med brottskatalogen i 4 kap. 4 b § BrB	64
4.2.1.3	Sammanfattande analys	64
4.2.2	Fokus på lagföringar och förväntade lagföringar.....	66
4.2.2.1	Fokus på vad som har lagförts.....	66
4.2.2.2	”Praktisk nytta” som uttryck för möjlighet till lagföring	67
4.2.2.3	Sammanfattande analys	68
4.2.3	Hur lagstiftaren talar om ekonomiskt våld – som våld men ändå inte?	69
4.2.3.1	Ekonomiskt våld får ett namn.....	69
4.2.3.2	Jämförelse mellan ekonomiskt våld och andra våldsformer	71
4.2.3.3	Sammanfattande analys	73
4.3	Sammanfattning.....	74
5	Slutord.....	76
	Källförteckning	78
	Offentligt tryck	78
	Litteratur	79
	Lagkommentarer	83
	Övrigt.....	83
	Rättsfallsförteckning.....	84

Summary

The term “economic violence” is a concept that is relatively unfamiliar to many, which only in recent years has begun to find its way into the media and the general social debate. Many researchers regard economic violence as a very serious issue and, above all, as a major risk that may cause women that are victims of domestic violence to stay in a violent relationship.

In Swedish law, there are no criminal offences that explicitly refer to economic violence. Therefore, such acts are usually dealt with primarily as crimes against property according to Chapters 8–10 and 12 of the Penal Code (BrB). Regarding the offence *inflicting damage*, Chapter 12, Section 1 BrB, there is however, since 2013, the possibility to include the offence in the crime *gross violation of a woman’s integrity*, Chapter 4, Section 4 a BrB. According to the offence, a series of crimes against a woman by a man with whom she has a marriage-like relationship is given a higher penal value. The way economic violence appears to be dealt with can be viewed as fragmented, which inspired the initial purpose of the thesis: *to examine how economic violence is covered by the current criminal law regulation, based on two typical cases that focus on theft, Chapter 8, Section 1 BrB, and inflicting damage, Chapter 12, Section 1 BrB*. Using a legal-dogmatic method, I concluded that there are difficulties regarding the application of law on both typical cases. This is interpreted as being due to the fact that property crimes were not designed to protect the victim against a situation where the offender is a related person. Although the situation seems somewhat more suited regarding the typical case “inflicting damage”, partly because of the regulation gross violation of a woman’s integrity, the difficulties seem to be apparent in both cases.

The fact that economic violence is only included in the regulation on gross violation of a woman’s integrity in the form of inflicting damage inspired the second purpose of the thesis: to, through a critical discourse analysis, *analyze and shed light on perceptions of economic violence behind the provision gross violation of a woman’s integrity*. The discourse itself consisted of legislative history in which the legislator discussed which offenses should or

should not be included in the catalogue of offenses in the provision gross violation of a woman's integrity. As a result of the analysis, I found three patterns regarding how the legislator talks about which crimes that should be a part of the regulation, that were analyzed according to feminist theory. The conclusion from the study was that although the legislator seems to, in recent years, have opened the discussion about economic violence, it is still not fully realized as *violence*. Through the language and reasoning in the legislative history, the focus seems to be shifted from the economic aspects of violence to other aspects – such as insults and control – which downplays the importance and seriousness of economic violence.

In conclusion, the thesis illustrates that the way economic violence is addressed in the Penal Code is as it initially appeared – fragmented. Although the statements in the legislative history give the impression that economic violence is handled properly as a property crime, the legal position reveals that such reasoning can be questioned. This approach fails to recognize both the full gravity of economic violence and that crimes against property, such as theft and inflicting damage, may be difficult to apply on offences committed in an intimate relationship.

Sammanfattning

Termen ”ekonomiskt våld” är för många ett relativt okänt begrepp, vilket bara under de senaste åren har börjat leta sig in i media och den allmänna samhällsdebatten. Bland forskare betraktas det ekonomiska våldet som mycket allvarligt och framför allt som en stor riskfaktor för att våldsutsatta kvinnor ska stanna i en våldsam relation.

I svensk rätt finns inget straffbud som uttryckligen tar sikte på ekonomiskt våld. Sådana brott brukar därför framför allt hanteras som förmögenhetsbrott enligt 8–10 kap. och 12 kap. BrB. Sedan 2013 kan emellertid brottet skadegörelse, 12 kap. 1 § BrB, ingå i en grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB, genom vilket en serie brott mot en kvinna av en man som hon har en äktenskapsliknande relation med ges ett högre straffvärde. Den till synes fragmenterade hanteringen av ekonomiskt våld gav upphov till uppsatsens första syfte, att *utifrån två typfall som riktar sig in på stöld, 8 kap. 1 § BrB respektive skadegörelse, 12 kap. 1 § BrB, undersöka hur ekonomiskt våld omfattas av den nuvarande straffrättsliga regleringen*. Utifrån en rättsdogmatisk undersökning dras slutsatsen att det finns tillämpningssvårigheter vid dessa typfall, vilket tolkas bero på att förmögenhetsbrotten inte uppställts för att skydda mot en situation där gärningsman och brottsoffer är närstående. Fastän situationen tycks något mer anpassad för skadegörelsebrottet, bland annat på grund av bestämmelsen grov kvinnofridskränkning, föreligger sådana svårigheter vid både stöld och skadegörelse.

Mot bakgrund av att ekonomiskt våld enbart inbegrips i bestämmelsen grov kvinnofridskränkning i form av skadegörelse, bildades det andra syftet: att genom en kritisk diskursanalys *analysera och synliggöra föreställningar om ekonomiskt våld bakom bestämmelsen grov kvinnofridskränkning*. Diskursen utgjordes därför av de förarbeten där lagstiftaren talar om vilka brott som bör eller inte bör ingå i brottskatalogen i bestämmelsen grov kvinnofridskränkning. Analysen mynnade ut i tre mönster om hur lagstiftaren resonerade kring brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB, vilka analyserades mot bakgrund av feministisk teoribildning. Utifrån den kritiska diskursanalysen följer slutsatsen

att fastän lagstiftaren på senare år öppnat upp för en diskussion om ekonomiskt våld i förhållande till bestämmelsen grov kvinnofridskränkning, verkar fenomenet inte fullt ut erkännas som *våld*. I förarbetena används ett språkbruk och en argumentation vilken flyttar fokuset från de ekonomiska aspekterna av våldet till annat – såsom kränkningar och kontroll – vilket kan sägas bagatellisera och förringa det ekonomiska våldets effekter och allvar.

Sammanfattningsvis visar uppsatsen att hanteringen av ekonomiskt våld är såsom den inledningsvis framstod – fragmenterad. Fastän uttalandena i förarbetena ger sken av att hanteringen av ekonomiskt våld såsom förmögenhetsbrott är tillfredsställande, tyder rättsläget på att ett sådant resonemang kan ifrågasättas. En sådan hantering uppmärksammar varken det fulla allvaret bakom det ekonomiska våldet eller det faktum att förmögenhetsbrott såsom stöld och skadegörelse kan vara svåra att applicera på en närståendesituation.

Förord

Så var tiden kommen även för mig att summera mina 4,5 år på juristprogrammet och vårens uppsatsskrivande med de resterande 412 orden jag har kvar innan ordgränsen för examensarbetet är uppnådd. Det blir därför svårt att påstå att juristprogrammet har förbättrat min förmåga att fatta mig kort, vilket jag förstås nu får chans att öva på en sista gång. Om jag ska försöka summera min tid i Lund kan jag säga att jag inte bara bär med mig nya lärdomar och erfarenheter, utan framför allt fina minnen och nya vänskaper som jag hoppas är livslånga. Med risk för att annars bli för långrandig vill jag sammanfattningsvis säga att fastän studietiden såklart också inneburit mer utmanande stunder, kommer jag alltid att minnas den med stor glädje.

Innan jag tackar av min studietid vill jag rikta ett särskilt tack till min handledare Ulrika Andersson, som genom skrivandets gång har engagerat sig, kommit med ovärderliga råd och motiverat mig till att fortsätta framåt. Jag vill också tacka mina vänner och min familj för all kärlek och alla hejarop – både genom uppsatsskrivandet och genom livets upp- och nedgångar. Ett särskilt tack till Gustav, för att du blev min första vän på programmet och för att du sedan dess har varit världens bästa stöd. Men framför allt vill jag tacka min stora förebild och mamma Gertrud. Tack för att du alltid har stöttat mig och funnits som mest ett samtal bort, men också för att du påmint mig om att ibland, regnar det.

Idag regnar det inte.

Lund, den 16 maj 2024

Maja Henricson

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Temat mäns våld mot kvinnor har varit högt prioriterat på den politiska dagordningen under många år, såväl i Sverige som internationellt. Som en del i arbetet mot mäns våld mot kvinnor arrangerades en konferens under Sveriges ordförandeskap i EU i början av 2023, vilken fokuserade på en aspekt som tidigare hamnat något i skymundan när frågan har diskuterats: *ekonomiskt våld*.¹ I dagsläget finns ingen exakt definition av ekonomiskt våld, men när begreppet diskuteras brukar man tala om att det handlar om att *kontrollera*, *exploatera* eller *sabotera* sin partners ekonomi, vilket får effekten att den utsatta partnern fräntas ekonomisk säkerhet. Handlingar som diskuteras såsom ekonomiskt våld är bland annat att låna och ta krediter i sin partners namn, att hindra sin partner från att arbeta eller att på olika vis kontrollera den gemensamma ekonomin.² Förekomsten av ekonomiskt våld kan därmed skapa långtgående verkningar i den utsatta partnerns liv, vilket gör att våldet ses som viktigt att bekämpa – såväl i kampen mot mäns våld mot kvinnor som i strävandet efter jämställdhet.³

Två handlingar som kan karaktäriseras som ekonomiskt våld är att *stjäla* eller *förstöra* sin partners egendom eller resurser.⁴ Sådana handlingar är i sig straffrättsligt reglerade såsom förmögenhetsbrott enligt straffbuden *stöld*, 8 kap. 1 § Brottsbalk (1962:700)⁵, och *skadegörelse*, 12 kap. 1 § BrB. Skadegörelse kan också ingå i brottet *grov kvinnofridskränkning*, 4 kap. 4 a § BrB, vilket inte gäller för förmögenhetsbrott som faller utanför 12 kap. BrB. Fridskränkningens brotten infördes som en del i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och innebär att systematiskt begångna, var för sig kriminaliserade,

---

¹ Arbetsmarknadsdepartementet (2023).

² European Institute for Gender Equality (2023), s. 1–2.

³ Jämställdhetsmyndigheten (2022), s. 98.

⁴ European Institute for Gender Equality (2023), s. 1.

⁵ Hädanefter: BrB.

gärningar som riktas mot nära anhöriga kvinnor bedöms mer allvarliga och därmed får ett högre straffvärde än om de hade lagförts som enskilda brott.⁶

Trots att det förekommit viss diskussion om ekonomiskt våld, både internationellt och i Sverige, finns det i dagsläget inget straffbud i svensk rätt som uttryckligen tar sikte på ekonomiskt våld. I stället tycks det primärt, såsom illustrerat ovan, hanteras som ett förmögenhetsbrott, vilket alltså enbart undantagsvis kan ingå i en grov kvinnofridskränkning. Att det verkar saknas en enhetlig straffrättslig hantering av ekonomiskt våld gör det intressant att undersöka på vilket sätt sådant våld egentligen omfattas av gällande rätt och vad som sägs – eller inte sägs – genom att ekonomiskt våld behandlas på det sättet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Lagstiftaren tycks alltså göra viss åtskillnad mellan två former av handlingar som kan karaktäriseras som ekonomiskt våld – stöld och skadegörelse – genom att enbart den senare handlingen kan ingå i en grov kvinnofridskränkning. Genom att ta avstamp i dessa två handlingstyper syftar uppsatsen i första hand till *att synliggöra på vilket sätt ekonomiskt våld, med utgångspunkt i dessa straffbud, omfattas av dagens straffrättsliga lagstiftning.*

För att tydliggöra kopplingen mellan de två brotten, kommer uppsatsen att utgå från två typfall. De två typfallen handlar båda om A (den våldsamma partnern), som är mannen i förhållandet och B (den våldsutsatta partnern), som är kvinnan i förhållandet. Parterna har haft en längre relation med varandra och bor sedan ett par år tillbaka tillsammans. Under relationens gång har A:s våld mot B successivt trappats upp. Trots våldet har B sedan en tid tillbaka lyckats spara undan en samling med kontanter, vilka hon håller avskilt från A i parternas gemensamma bostad. Händelseförloppet ser sedan ut som följande:

1. *Skadegörelsefallet:* A hittar samlingen med kontanter som B har hållit gömd. Han blir rasande och kastar in kontanterna i parets öppna spis, där pengarna brinner upp.

---

⁶ Prop. 1997/98:55 s. 78.

2. *Stöldfallet*: A hittar samlingen med kontanter som B har hållit gömd. Han tar genast fram sin plånbok och lägger pengarna däri. Kontanterna används sedan för eget bruk.

För att uppfylla det första syftet med uppsatsen ställs följande frågeställningar:

1. Omfattas handlingen i skadegörelsefallet av brottet *skadegörelse*, 12 kap. 1 § BrB?
2. Omfattas handlingen i stöldfallet av brottet *stöld*, 8 kap. 1 § BrB?
3. Vad finns det för svårigheter med att tillämpa brotten stöld och skadegörelse på en situation där A och B är i en parrelation med varandra och vilka skillnader finns mellan brotten?
4. Hur påverkas svaret i fråga 3 av att skadegörelse kan ingå i brottet *grov kvinnofridskränkning*, 4 kap. 4 a BrB, men inte stöld?

Mot bakgrund av att enbart skadegörelse och inte stöld kan omfattas av bestämmelsen grov kvinnofridskränkning, är det intressant att undersöka förarbetena till brottskatalogen i bestämmelsen i syfte att lyfta fram vad som däri genom sägs (eller inte sägs) om ekonomiskt våld. Det andra syftet med uppsatsen är därför att *undersöka och synliggöra vilka dolda föreställningar om ekonomiskt våld som kommer till uttryck bakom bestämmelsen grov kvinnofridskränkning*.

För att uppfylla det andra syftet med uppsatsen ställs följande frågeställningar:

1. Vilka diskursiva mönster bildas av hur lagstiftaren resonerar kring vilka brott som bör och inte bör ingå i brottskatalogen i bestämmelsen grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB?
2. Vad säger diskursen om vilken syn på ”ekonomiskt våld” som lagstiftaren genom sitt sätt att tala skapar och upprätthåller?

1.3 Metod och material

För att besvara ovan nämnda frågeställningar kommer jag att använda mig av såväl *rättsdogmatisk* som *diskursanalytisk* metod, vilka beskrivs närmare nedan.

1.3.1 Rättsdogmatisk metod

I förhållande till uppsatsens första syfte används vad som kan kallas för en rättsdogmatisk metod. I fråga om rättsdogmatiken har det funnits en viss omstriddhet gällande dels metodens vetenskapliga validitet, dels hur metoden mer exakt tillåts användas.⁷ Därför ses det som viktigt att poängtera att förevarande uppsats tar sin utgångspunkt i Jan Kleinemans beskrivning av metoden. Kleineman skriver att rättsdogmatisk metod används för att söka svar på ett rättsligt problem genom att vända sig till de allmänt accepterade rättskällorna – lagtext, rättspraxis, förarbeten och juridisk doktrin – vilka sedan systematiseras för att besvara en given problemställning.⁸ Han skiljer därutöver på en analys av hur gällande rätt ser ut, *de lege lata*, och en analys av hur gällande rätt borde se ut på ett område där rättsläget är oklart, *de lege ferenda*. Syftet i förevarande fall är att undersöka gällande rätt i fråga om två typfall som kan kategoriseras som ekonomiskt våld. Således används den rättsdogmatiska metoden för att söka svar på hur gällande rätt ser ut i den givna kontexten, det vill säga vad som överensstämmer med vad Kleineman beskriver som en analys *de lege lata*.⁹

1.3.2 Diskursanalytisk metod

Uppsatsens andra syfte har utformats med önskemålet om att komplettera den rättsdogmatiska metoden, som används för att beskriva *hur* gällande rätt behandlar ekonomiskt våld, för att beskriva *vilka föreställningar kommer till uttryck* genom gällande rätt. Utifrån behovet att gå bakom språket för att synliggöra sådana föreställningar har jag valt att utgå ifrån diskursanalytisk metod, vilken tillåter en sådan textnära analys.¹⁰ Sådan metod har ansetts vara

---

⁷ Se Sandgren (2021), s. 52–53 och Kleineman (2018), s. 21 och 27–29.

⁸ Kleineman (2018), s. 21.

⁹ Kleineman (2018), s. 36. I fråga om vilket material som har använts, se under avsnitt 1.3.3.

¹⁰ Svensson (2019), s. 16.

fruktbar vid juridisk forskning, eftersom det kan hjälpa till att utmana rådande, till synes neutrala, tolkningar av gällande rätt.¹¹

Det finns många inriktningar inom den större metoden ”diskursanalys”. Gemensamt för olika inriktningar är att grunden finns i den så kallade *socialkonstruktivismen*, vilken förenklat kan sägas bygga på förståelsen kunskap som en mänsklig produkt. Således utmanas tanken om att det skulle finnas något som kallas för en objektiv sanning.¹² Termen *diskurs* kan mot bakgrund av ett sådant synsätt förenklat sägas innebära att ”[v]i med hjälp av språket skapar representationer av verkligheten som också bidrar till att skapa den”.¹³ Diskursen konstituerar på så vis inte bara världen som sådan, utan också sociala identiteter, maktrelationer och kunskaper.¹⁴ Gemensamt för diskursanalytiska metoder är därför att språket betraktas som en ingång till verkligheten.¹⁵

1.3.2.1 *Kritisk diskursanalys*

Det finns många olika inriktningar inom diskursanalys, som bygger på olika sätt att betrakta och analysera begreppet ”diskurs”.¹⁶ Den metod som har används i förevarande arbete har tagit inspiration från en metod som kallas för kritisk diskursanalys, särskilt den inriktning som utvecklats av Norman Fairclough. Inom kritisk diskursanalys menas huvudsakligen med ”diskurs” ett sätt att uttrycka sig över ett tema semiotiskt – det vill säga till exempel genom tal, text eller kroppsspråk – i ett visst socialt sammanhang.¹⁷ Gemensamt för ingångar i kritisk diskursanalys är att den dialektala relationen mellan diskurser och makt samt dess effekter på sociala processer sätts i fokus för analysen.¹⁸ Den kritiska diskursanalysen bygger nämligen på antagandet att diskurser är ett sätt att utöva makt, genom vilket vissa sanningar legitimeras och andra marginaliseras.¹⁹ Den huvudsakliga uppgiften för forskaren är således att avslöja en dold ideologi, vilken kommer till uttryck i text genom

---

¹¹ Niemi-Kiesiläinen, Honkatukia och Ruuskanen (2007), s. 82.

¹² Gunnarsson och Svensson (2009), s. 127.

¹³ Gunnarsson och Svensson (2009), s. 174–175.

¹⁴ Niemi-Kiesiläinen, Honkatukia och Ruuskanen (2007), s. 80.

¹⁵ Winther Jørgenssen och Philips (2000), s. 15.

¹⁶ Winther Jørgenssen och Philips (2000), s. 7.

¹⁷ Boréus och Brylla Seiler (2018), s. 308.

¹⁸ Fairclough (2010), s. 8.

¹⁹ Niemi-Kiesiläinen, Honkatukia och Ruuskanen (2007), s. 81.

normalisering och *neutralisering*. På så sätt anses forskaren bidra till att frigöra samhället från förgivettagna sanningar.²⁰

Fairclough bygger sin metod på en analys i tre steg: på *textnivå*, på den *diskursiva praktikens nivå* och på den *sociala praktikens nivå*. Vad detta innebär är att analysen i första hand utgår ifrån att analysera textens egenskaper – exempelvis vokabulär, grammatik och sammanhang. I andra hand analyseras så kallade ”produktions- och konsumtionsprocesser”, det vill säga hur textförfattaren och textmottagaren influeras av redan befintliga diskurser.²¹ Analysen på den diskursiva praktikens nivå kan därför sägas handla om att undersöka dels *intertextualitet* – hur texten hänger samman med andra texter – dels *interdiskursivitet* – hur texten hänger samman med andra diskurser.²² Till sist analyseras vilka konsekvenser diskursordningen får för den sociala praktiken.²³ Analysen i detta steg handlar om att sätta diskursen i ett större perspektiv. Forskaren kan bland annat ställa frågan vilka maktintressen som förstärks av texternas konsumtion och spridning.²⁴

I förevarande arbete har metoden använts med fokus på *textnivån*. Detta har skett genom att de texter som står i fokus för analysen har djuplästs i syfte att identifiera diskursiva mönster i förhållande till hur lagstiftaren talar, eller inte talar om, ekonomiskt våld i förhållande till brottet grov kvinnofridskränkning.²⁵ Särskilt intressant har det varit att utröna vilka kunskaper som ses som sanningar, alltså tas för givet, i det studerade materialet.²⁶ De diskursiva mönster som utrönas har sedan tolkats mot bakgrund av en vald teoribildning. Teoribildningen som valts bildar således ett tolkningsverktyg när de diskursiva mönstren analyseras.²⁷ I likhet med hur metoden används i Ulrika Anderssons avhandling, anses en analys av den diskursiva nivån och den sociala praktikens nivå följa indirekt av analysen på textnivån. Så är fallet eftersom

---

²⁰ Svensson (2019), s. 54–55.

²¹ Winther Jørgenssen och Philips (2000), s. 75.

²² Svensson (2019), s. 56.

²³ Winther Jørgenssen och Philips (2000), s. 75.

²⁴ Svensson (2019), s. 56.

²⁵ Jfr. Andersson, U. (2004), s. 41 och Burman (2007), s. 50.

²⁶ Jfr. Svensson (2019), s. 22.

²⁷ Se nedan under 1.4.

diskursen, de förarbeten som studeras, influeras av andra diskurser inom gällande rätt.²⁸ Därutöver påverkar synen på ekonomiskt våld bakom gällande rätt utfallet i den sociala praktiken, där gällande rätt används.²⁹ Mot bakgrund av detta kommer varken den diskursiva nivån eller den sociala praktikens nivå att beröras i någon större mån i uppsatsen.

1.3.3 Material

Vad gäller det material som har använts i uppsatsens rättsdogmatiska del³⁰, har svaren på frågeställningarna huvudsakligen sökts i lagtext, förarbeten och praxis, vilka får företräde enligt den så kallade *rättskälleläran*.³¹ Rättskälleläran kan beskrivas som en lära vilken talar om för rättsdogmatikern vilka källor och principer som kan användas när gällande rätt fastställs och vilken inbördes relation dessa har till varandra.³² Eftersom analysen i förevarande uppsats tar sikte på att fastställa gällande rätt, har jag förhållit mig till vad som kan kallas för en *bunden argumentation*. Således intar jag, vad gäller det rättsdogmatiska avsnittet i uppsatsen, en strikt iakttagelse av rättskälleläran.³³ Visserligen har jag i viss mån använt mig av juridisk doktrin för att söka svar på hur ett begrepp bör tolkas, vilket skulle kunna sägas utgöra ett visst avsteg från en bunden argumentation. I denna fråga ska därför poängteras att den huvudsakliga tyngdpunkten har legat på sådan doktrin som fått stor genomslagskraft och vilken ofta hänvisas till i både praxis och doktrin. Ett sådant exempel är *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten* av Jareborg med flera. Doktrin har även använts för att lyfta fram kritik och visa på vilken diskussion som gjort sig gällande vid tidigare forskning, något som har framförts vara användbart även vid användandet av rättsdogmatisk metod.³⁴

Materialet som bildar utgångspunkt för uppsatsens diskursanalytiska avsnitt³⁵ utgörs av förarbeten som berör frågan om vilka brott som bör eller inte bör

---

²⁸ Jfr. Andersson, U. (2004), s. 243

²⁹ Jfr. Andersson, U. (2004), s. 42–43.

³⁰ Se avsnitt 1.3.1.

³¹ Sandgren (2021), s. 51-52.

³² Sandgren (2021), s. 47.

³³ Kleineman (2018), s. 27–28.

³⁴ Kleineman (2018), s. 37.

³⁵ Se avsnitt 1.3.2.

ingå i brottskatalogen i brottet grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB. Materialet utgörs av såväl statliga utredningar som propositioner. Anledningen till urvalet är att förarbetena bakom bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning utgör dels en bakgrund till brottet, dels en tolkningsram som används vid rättstillämpningen. Eftersom enbart skadegörelse, och inte stöld, omfattas av bestämmelsen är det således relevant att se på de bakomliggande förarbetena bakom bestämmelsen för att undersöka hur lagstiftaren ser på ekonomiskt våld.³⁶ Det ska således tydliggöras att avsikten i denna del inte är att avgöra vad som konstituerar gällande rätt. Mot bakgrund av metodvalet läses materialet således som en text, utan att ta hänsyn till vilket material som enligt den traditionella rättskälleläran har företräde. Det ska också tydliggöras att det, på grund av att diskursanalys är en så kallad kvalitativ metod, inte krävs att ett större material används för att en analys ska kunna genomföras, vilket motiverar att de kortare utsnitten i förarbetena räcker för att konstituera diskursen i fråga.³⁷

Vidare ingår det i uppsatsen ett inledande avsnitt, där jag kortfattat redogör för ”ekonomiskt våld”. Till frågan om vilket material som använts hör därför också frågan om det material som används när jag redogör för den samhällsvetenskapliga diskussionen om ekonomiskt våld. Valet av källor har i denna del gjorts med önskan om att lyfta fram särskild central forskning på området, varför jag i första hand har tagit utgångspunkt i sådan forskning som hänvisats till i en statlig utredning där utredaren berör frågan om ekonomiskt våld.³⁸ Därefter har jag i första hand letat vidare i sådan forskning vilken hänvisas till inom ramen för de valda källorna och vilken berör ämnet ekonomiskt våld, enligt vad som kan benämnas som en ”kedjesökning”.³⁹ I begränsad omfattning har även sökmotorer använts med sökordet ”ekonomiskt våld”.

1.4 Teoribildning

1.4.1 Våldets kontinuum

---

³⁶ Jfr. Bergström och Ekström (2018), s. 289.

³⁷ Niemi-Kiesiläinen, Honkatukia och Ruuskanen, (2007), s. 77–78.

³⁸ Jfr. Ds 2022:18 s. 51–52.

³⁹ Sandgren (2021), s. 40.

Vid genomförandet av den diskursanalys som nämns ovan, kommer feministisk teoribildning att användas som en tolkningsram i syfte att närmare kunna analysera de diskursiva mönstren som framkommer i analysen. På grund av ämnet för diskursanalysen, ekonomiskt våld, har jag valt att ta utgångspunkt i en teori vilken handlar om mäns våld mot kvinnor, nämligen Liz Kellys teori om våldets kontinuum.⁴⁰

Teorin om våldets kontinuum bygger på begreppet *sexuellt våld*, vilket enligt Kelly definieras som "...any physical, visual, verbal or sexual act that is experienced by the woman or girl, at the time or later, as a threat, invasion or assault, that has the effect of hurting her or degrading her and/or takes away her ability to control intimate contact".⁴¹ Den grundläggande tanken bakom teorin är att det inte är möjligt att skilja på olika typer av sexuellt våld mot kvinnor. I stället ses det som viktigt att peka på att olika former av våld – grovt, mindre grovt, sexuellt som fysiskt och psykiskt – hänger ihop med och tar färg av varandra.⁴² Kelly betraktar därför alla former av sexuellt våld som allvarliga, varför det anses som olämpligt att placera våldshandlingar på en skala i förhållande till varandra.⁴³ Kontinuum-tanken möjliggör således att peka på allvaret i våldshandlingar vilka typiskt sett ses som lindriga, samtidigt som det ringar in problematiken med att utsatta kvinnor ofta underminerar sina upplevelser mot bakgrund av hur illa *det hade kunnat vara*.⁴⁴

Begreppet "våldets kontinuum" utvecklades i samband med en intervjustudie. Kelly fann att det våld som beskrevs som kränkande av kvinnorna i studien inte motsvarade vare sig den juridiska eller allmänna definitionen av sexuellt våld. Begreppet "våldets kontinuum" utvecklades därför i syfte att beskriva våldets verkliga utsträckning.⁴⁵ Den definition av begreppet "kontinuum" som har kommit att bilda främst utgångspunkt för efterkommande forskning är att det ska ses som en "grundläggande gemensam egenskap", vilken ligger

---

⁴⁰ Kelly (1988).

⁴¹ Kelly (1988), s. 41.

⁴² Lundgren med flera (2001), s. 16.

⁴³ Kelly (1988), s. 76.

⁴⁴ Lundgren och Westerstrand (2005), s. 493.

⁴⁵ Kelly (1988), s. 74.

bakom många olika våldshändelser.⁴⁶ Utifrån ett sådant kontinuum-begrepp anses alla former av våld ha gemensamt att kvinnan drabbas *negativt* av våldshandlingen.⁴⁷ En sådan definition möjliggör dessutom att gå utöver både den juridiska och allmänna diskursen för att kunna erkänna och identifiera samband mellan olika former av övergrepp.⁴⁸ Med stöd i teorin om våldets kontinuum intar Kelly därför ett kritiskt förhållningssätt till hur sexuellt våld definieras i lagtext och praxis, där definitionen, enligt Kelly, enbart sträcker sig till de mest extrema formerna av våld.⁴⁹ För att kunna komma till bukt med den snäva definitionen krävs att kvinnor pratar om våldet, för att ”synliggöra det osynliga”.⁵⁰ Något som särskilt betonas som viktigt är därför att ge våldet en så kallad ”social definition”. Genom en social definition tillåts våldet att talas om som våldsamt, samtidigt som det synliggör för utsatta kvinnor att de inte är ensamma om sin upplevelse.⁵¹

1.4.1.1 Ekonomiskt våld ur ett kontinuum-perspektiv

Fastän teorin om våldets kontinuum är utvecklad mot bakgrund av ”sexuellt våld”, går det att översätta till även annat våld som kvinnor utsätts för av män, däribland ekonomiskt våld. En sådan utgångspunkt intar bland annat Marie Eriksson och Richard Ulmestig, som i en studie konstaterar att olika former av ekonomiskt våld befinner sig i ett kontinuum – dels med varandra, dels med andra former av sexuellt, fysiskt och psykiskt våld.⁵² Ulmestig och Eriksson betraktar därigenom ekonomiskt våld som ett av många handlingssätt som män använder för att kontrollera kvinnor. I studien betraktas visserligen ekonomiskt våld som en *egen form av våld*. Synsättet bygger dock samtidigt på att våldet inte helt kan renodlas från andra våldsformer, vilket är ett synsätt som delas av vissa andra forskare på området.⁵³ Utifrån det teoretiska ramverket ”våldets kontinuum”, skriver Eriksson att det ekonomiska våldet,

---

⁴⁶ Kelly (1988), s. 76; Kelly (2011), s. xviii.

⁴⁷ Lundgren och Westerstrand (2005), s. 492.

⁴⁸ McGlynn, Rackley och Houghton (2017), s. 28.

⁴⁹ Kelly (1988), s. 138.

⁵⁰ Kelly (1988), s. 138–139.

⁵¹ Kelly (1988), s. 141 f.f.

⁵² Eriksson och Ulmestig (2021), s. 1642–1643.

⁵³ Eriksson och Ulmestig (2021), s. 1629; Se bl.a. Mathisen Stylianaou, Postmus och McMahon (2013), s. 3199.

tillsammans med andra former av våld, därför skapar en ”kumulativ utsatthet i kvinnors liv”.⁵⁴

1.5 Forskningsläge

Frågan om ekonomiskt våld är idag relativt outforskad och det förekommer en begränsad mängd forskning som avser den juridiska hanteringen därav. På ett civilrättsligt plan kan Ann-Sofie Henriksson, Lars Evertsson och Charlott Nymans artikel i svensk juristtidning nämnas. I artikeln undersöks hur e-legitimation såsom mobilt BankID kan användas av en person i syfte att kontrollera sin partners ekonomi samt hur sådan användning kan angripas civilrättsligt mot bakgrund av reglerna om skydd mot obehörig användning.⁵⁵ Slutsatsen från studien är att de regler som avser att skydda konsumenten från obehörig användning inte är utformade för att skydda användaren från en familjemedlem. Reglerna medför därför att betalningsansvaret för uppkomna skulder till sist ändå ofta faller på den våldsutsatta kvinnan.⁵⁶

En viktig utgångspunkt för uppsatsen är därutöver bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB. I sammanhanget är därför Malou Anderssons avhandling *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning : fridskränkingsbrotten som rättslig konstruktion* viktig att lyfta fram. I avhandlingen undersöker Andersson tillämpligheten av brottet grov kvinnofridskränkning på ett mycket omfattande sätt. Anderssons avhandling berör visserligen inte uttalat frågan om ekonomiskt våld, men hon lyfter upp relevanta frågor till ämnet. Bland annat diskuterar Andersson problematiken med att avgränsa vissa brott såsom fridskränkande enligt bestämmelsens mening. Hon frågar sig om inte alla brott som begås i kontexten våld i nära relation ska anses utgöra en kränkning av den personliga integriteten och riktar därför bland annat kritik mot att övriga förmögenhetsbrott utom 12 kap. BrB utesluts ur bestämmelsens brottskatalog.⁵⁷ Behovet av ny forskning gällande bestämmelsen grov kvinnofridskränkning beror bland annat på nya ändringar

---

⁵⁴ Eriksson (2018), s. 132.

⁵⁵ Henriksson, Evertsson och Nyman (2023).

⁵⁶ Henriksson, Evertsson och Nyman (2023), s. 596.

⁵⁷ Andersson, M. (2016 a) s. 256–259.

och överväganden som sedan Anderssons avhandling har skett samt att Andersson i sin avhandling inte satt frågan om ekonomiskt våld i fokus, vilket jag avser att göra.

För den rättsdogmatiska delen i uppsatsen finns det därutöver mycket framstående forskning vad gäller förmögenhetsbrotten, varför två särskilt intressanta verk kan lyftas. Centralt för tolkningen av förmögenhetsbrotten är för det första *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten* av Nils Jareborg med flera, vilken regelmässigt hänvisas till i praxis och lagkommentarer när förmögenhetsbrotten diskuteras. Därutöver belyser Gustaf Almkvists avhandling *Förmögenhetsbrott och förmögenhetsrätt – om straffansvaret i 8 och 10 kap. brottbalken och dess förhållande till civilrätten* centrala skärningspunkter mellan förmögenhetsbrotten och förmögenhetsrätten, som även i förevarande uppsats är intressanta. Almkvists genomgång av centrala rekvisit, såsom besittning, bildar således en viktig utgångspunkt för de rättsdogmatiska delarna vad gäller tolkningen av framför allt stöldparagrafen.

1.6 Disposition och avgränsningar

Med avseende på uppsatsens omfång kommer följande avgränsningar att ställas upp. Vad gäller den rättsdogmatiska delen av uppsatsen kommer jag enbart, på grund av den vida definitionen av ekonomiskt våld, att behandla ekonomiskt våld i form av stöld och skadegörelse enligt två typfall. Genom att använda sig av typfallen görs alltså inget anspråk på att hävda att ekonomiskt våld enbart kan avgränsas till dessa brott. Förhållandet till vissa angränsande brott, såsom egenmäktigt förfarande, kommer av platsskäl enbart att beröras kortfattat i den mån de påverkar tillämpningen av brotten stöld och skadegörelse. Det ska också framhållas att uppsatsen enbart kommer att beröra tillämpligheten av straffbuden stöld, skadegörelse och grov kvinnofridskränkning. Således lämnas frågor om tillämpligheten och påverkan av eventuella straffskärpningsgrunder och metoder för att fastställa straffvärdet enligt 29 kap. BrB därhän.

Vidare ska framhållas att uppsatsen inte avser att redogöra för den föreslagna nykriminaliseringen *psykisk misshandel* som föreslås i en utredning från

2022.⁵⁸ Anledningen är att bestämmelsen tar sikte på sådana gärningar som i dagsläget inte är kriminaliserade. Därför faller tillämpligheten av bestämmelsen utanför syftet med uppsatsen, fastän den till viss mån avser att omfatta ekonomiskt våld.⁵⁹ Däremot kommer vad som sägs om förhållandet mellan ekonomiskt våld och bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning att lyftas i uppsatsens diskursanalytiska avsnitt.

Uppsatsen kommer att disponeras på följande sätt: Uppsatsen kommer att börja med en genomgång av begreppet ekonomiskt våld, delvis för att belysa problematiken med att det saknas en enhetlig definition, delvis för att påvisa att det finns stöd för att kategorisera de uppställda typfallen som ekonomiskt våld. Begreppet kommer att undersökas först i samhällsrättslig, sedan i juridisk kontext, för att därefter kortfattat sammanfattas. Efter det inledande avsnittet följer den rättsdogmatiska utredningen, där jag undersöker hur ekonomiskt våld, enligt typfallen, behandlas i gällande rätt – såväl som ett eget brott som enligt bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning. Därefter följer det diskursanalytiska avsnittet, genom vilket de bakomliggande syftena bakom framför allt skälen till att skadegörelse men inte stöld kan ingå som en del av en grov kvinnofridskränkning analyseras mot bakgrund av den presenterade teoribildningen. Syftet är att ge svar på vilken syn på ekonomiskt våld lagstiftaren skapar och upprätthåller. Till sist följer en avslutande kommentar, vilken syftar att sammanfatta de slutsatser som kan sägas följa av uppsatsens olika delar.

---

⁵⁸ Ds 2022:18.

⁵⁹ Ds 2022:18, s. 248.

2 Vad är ”ekonomiskt våld”?

Förevarande del av uppsatsen syftar till att övergripande redogöra för diskussionen om begreppet ekonomiskt våld, både ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv och ett juridiskt perspektiv. Syftet är ge en grundläggande förståelse för vad som förstås med begreppet, delvis för att påvisa att stöld och skadegörelse inom den givna kontexten kan förstås som uttryck för ekonomiskt våld, delvis för att illustrera vilka konsekvenser ekonomiskt våld kan få för den våldsutsatta kvinnan.

2.1 Ekonomiskt våld ur en samhällsvetenskaplig kontext

När det kommer till frågan om hur ekonomiskt våld definieras i den samhällsvetenskapliga debatten måste det för det första nämnas att det inte förefaller finnas någon enhetlig tolkning av vad begreppet innebär.⁶⁰ En tolkning som dock ofta bildar utgångspunkt för diskussionen är den som Adams med flera beskrivit. Adams med flera definierar ekonomiskt våld som handlingar vilka består i att *förhindra kvinnan att förvärva inkomster*, *förhindra kvinnan att använda sina resurser* och att *exploatera kvinnans resurser*.⁶¹ På så sätt kategoriseras begreppet ekonomiskt våld som primärt tre handlingssätt: *ekonomisk kontroll*, *ekonomisk exploatering* och *ekonomiskt sabotage*.⁶² Således kan handlingar såsom skuldsättning, undanhållande av inkomster, försvårande av förvärvsarbete samt förstörelse och stöld av personlig eller gemensam egendom ses som uttryck för ekonomiskt våld.⁶³ Mot bakgrund av en sådan definition måste dock framhållas att gränsen mellan våldsamt beteende och ”vanligt” ekonomiskt mellanmänniskt beteende kan vara svår att dra. Till exempel kan en handling som konstitueras av att dölja obetalda räkningar ses som en mer *dold* form av våld, vilken enklare kan förväxlas med normalt och

---

⁶⁰ Se bl.a. Henriksson, Evertsson och Nyman (2023), s. 579.

⁶¹ Adams med flera (2008), s. 564–567.

⁶² Se bl.a. European Institute for Gender Equality (2023), s. 1.

⁶³ Eriksson (2018), s. 114.

oskyldigt beteende, än till exempel en handling som består i att genom ord eller trakasserier försöka förhindra sin partner från att arbeta.⁶⁴

Ibland talas det även om så kallat *materiellt våld* som en egen våldsform vilken är nära knuten, men inte identisk med, begreppet ekonomiskt våld.⁶⁵ Per Isdal beskriver det materiella våldet som ”[...] alla handlingar som riktas mot ting eller föremål, som, genom att de verkar skrämmande eller kränkande, påverkar andra att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något de vill”. Till begreppet räknar Isdal därför bland annat stöld och förstörelse av egendom.⁶⁶

2.1.1 Ekonomiskt våld som egen våldsform eller del av annan våldsform?

Förutom att det förekommer olika uppfattningar kring huruvida stöld och skadegörelse bör ses som en form av materiellt eller ekonomiskt våld, råder delade meningar i frågan om hur ekonomiskt våld som *våldskategori* bör kategoriseras. Här måste först förhållandet till större våldsbegreppet lyftas lite kort. Det ska anföras att vad som menas med ”våld i nära relation” inte står helt klart i den samhällsvetenskapliga forskningen, bland annat därför att en sådan definition varierar med tid, kontext och vem som tillfrågas.⁶⁷ En definition vilken forskare dock ofta återkommer till är den som Per Isdal formulerat.⁶⁸ Isdal skriver ”[v]åld i nära relationer är en handling som riktar sig mot en person och som genom denna handling skadar, smärtar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något som den vill”.⁶⁹

Utifrån det större våldsbegreppet formuleras sedan underkategorier av våld – såsom fysiskt, sexuellt, psykiskt och ekonomiskt våld. I denna fråga råder olika uppfattningar i huruvida ekonomiskt våld ska ses som en egen våldsform eller inordnas under en annan våldskategori.⁷⁰ Marie Eriksson är en av

---

⁶⁴ Mathisen Stylinou, Postmus och McMahon (2013), s. 3199–3200.

⁶⁵ Se bl.a. Brå (2019), s. 52.

⁶⁶ Isdal (2017), s. 45.

⁶⁷ Moser Hällen (2021), s. 22.

⁶⁸ Jfr. bl.a. Moser Hällen (2021), s. 22 och Ds 2022:18 s. 49.

⁶⁹ Isdal (2017), s. 34.

⁷⁰ Näsman och Fernqvist (2015), s. 151–152.

de forskare som framhåller vikten av att ge det ekonomiska våldet ett eget namn. Hon skriver att en kategorisering under exempelvis psykiskt våld riskerar att osynliggöra och bagatellisera gärningarna.⁷¹ Några som är av en annan åsikt är Mona Eliasson, Barbro Ellgrim och Per Isdal. De menar att ekonomisk kontroll är att räkna som en del av *psykiskt våld* och inte som en egen våldsform.⁷² Men även mellan dessa forskare råder vissa delade meningar i frågan om definition. Medan Eliasson och Ellgrim således räknar handlingar såsom skadegörelse till psykiskt våld, räknar Isdal (som ovan anfört) stöld och skadegörelse till så kallat materiellt våld.⁷³

2.1.2 Våldets effekter

När det talas om ekonomiskt våld är det också viktigt att belysa våldets effekter. I forskningen framhålls ekonomiskt våld i förlängningen ofta leda till, eller riskera att leda till, att den utsatta kvinnan blir fast i en våldsam relation.⁷⁴ För kvinnor som blir utsatta för överskuld sättning av sin partner, kan svårigheten att lämna relationen bland annat handla om att uppkomma betalningsanmärkningar försvårar för kvinnan att få tag på ett eget boende eller teckna nödvändiga abonnemang.⁷⁵ Det ekonomiska våldet kan därutöver vara ett kraftigt medel i syfte att inskränka kvinnors handlingsfrihet samt delta-gande i sociala aktiviteter, vilket på sikt kan bidra till isolering och psykiska problem.⁷⁶ Därutöver lyfter forskare ekonomiskt våld som en riskfaktor för, bland annat, långsiktig utsatthet i form av sjukdomar, människohandel, kriminalitet och missbruk.⁷⁷

Vid sidan av konsekvenserna av ekonomiskt våld, menar forskare att våldet i sig sällan upphör samtidigt som relationen.⁷⁸ Förutom förekomsten av skulder och en ekonomi som är körd i botten, kan kvinnan straffas ekonomiskt genom

---

⁷¹ Eriksson (2018) s. 112.

⁷² Eliasson och Ellgrim (2006), s. 28.

⁷³ Eliasson och Ellgrim (2006), s. 29; Isdal (2017), s. 45.

⁷⁴ Eriksson (2018), s. 111.

⁷⁵ Ds 2022:18 s. 51–52.

⁷⁶ Eriksson (2018), s. 118.

⁷⁷ Eriksson (2018), s. 119.

⁷⁸ Eriksson och Ulmestig (2021), s. 1642.

långdragna bodelningsprocesser efter en skilsmässa samt ovilja från mannens håll att vara med och bidra till gemensamma barns omsorg.⁷⁹

2.1.3 Samhällets kunskaper om våldet brister

Trots våldets allvarliga konsekvenser, framstår kunskapen om ekonomiskt våld vara begränsad, vilket gör att våldet i det konkreta fallet inte alltid upptäcks. Den bristande förståelsen förklaras på olika sätt, enligt Marie Eriksson bland annat mot bakgrund av en ”äktenskapsideologi” som bygger på föreställningar om en delad resursfördelning mellan makar eller sambos.⁸⁰ På så vis kan föreställningar om vem som ska ha hand om ekonomin föranleda att den utsatta kvinnan inte förstår att mannens handlingar utgör ekonomiskt våld förrän hon fått frågor om mannens handlande kring ekonomin.⁸¹ Det är emellertid inte bara kvinnans egen vetskap om våldet som brister. Brottsofferjouren framhåller i en rapport att även kunskapen bland polis, rättsväsende och socialtjänst är bristfällig, vilket enligt organisationen medför att det ekonomiska våldet sällan lyfts i förundersökningar, trots dess allvar.⁸²

2.2 Juridisk definition av ekonomiskt våld

Inom det juridiska fältet förekommer begreppet ekonomiskt våld relativt sällan och det finns i nuläget inget straffbud i svensk rätt som uttryckligen riktar sig mot sådant våld. Emellertid förekommer viss diskussion, både internationellt och i Sverige, vilken nu kortfattat ska redogöras för.

2.2.1 Internationella dokument

Ett viktigt internationellt dokument där begreppet ekonomiskt våld förekommer är den så kallade Istanbulkonventionen, vilken Sverige undertecknade år 2011 och ratificerade år 2014.⁸³ Konventionen syftar bland annat till bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet, främja jämställdhet och avskaffa all

---

⁷⁹ Länsstyrelsen Västmanlands län (2019), s. 12.

⁸⁰ Eriksson (2018), s. 112.

⁸¹ Länsstyrelsen Västmanlands län (2019), s. 9 och 12.

⁸² Brottsofferjouren (2023), s. 10.

⁸³ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Istanbul 11 maj 2011, SÖ 2014:13.

form av diskriminering mot kvinnor.⁸⁴ Istanbulkonventionen omfattar och fördömer därför alla typer av våld som drabbar kvinnor oproportionerligt.⁸⁵ Stater som undertecknat konventionen, som exempelvis Sverige, har genom undertecknandet åtagit sig att genomföra lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att förebygga, utreda och gottgöra de våldshandlingar som faller inom ramen för konventionens tillämpningsområde.⁸⁶

I Istanbulkonventionen förekommer våldets ekonomiska aspekter både i definitionen av ”våld mot kvinnor”, vilket inbegriper våld som leder eller troligen kommer att leda till *ekonomisk skada* eller *ekonomiskt lidande* och i definitionen av ”våld i hemmet”, vilket uttryckligen inbegriper *ekonomiskt våld*.⁸⁷ Vad som menas med ekonomiskt våld enligt konventionen förtydligas dock inte närmare än att det ses som *en form av psykiskt våld*.⁸⁸ Fastän det enligt konventionen därmed förekommer en skyldighet att agera för att förhindra och straffa ekonomiskt våld, ska också nämnas att Sverige inte fått någon kritik för att inte ha genomfört någon direkt kriminalisering mot ekonomiskt våld när den första uppföljningen av Istanbulkonventionen genomfördes 2019.⁸⁹

Den definition av våld mot kvinnor som återfinns i Istanbulkonventionen bygger bland annat på den definition som stadgas i FN:s *deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor*.⁹⁰ I FN:s konvention nämns emellertid inte ekonomiskt våld i definitionen av ”våld mot kvinnor”, vilket utgör en skillnad mellan de två dokumenten.⁹¹ Det finns dock andra internationella dokument som nämner begreppet ekonomiskt våld. Som exempel kan EU:s brottsofferdirektiv nämnas, där ekonomiskt våld inbegrips i definitionen av begreppet ”våld

---

⁸⁴ Artikel 1 a Istanbulkonventionen.

⁸⁵ Ingressen och artikel 2 Istanbulkonventionen.

⁸⁶ Artikel 5.2 Istanbulkonventionen.

⁸⁷ Artikel 3 a–b Istanbulkonventionen.

⁸⁸ Europarådet (2011), p. 40–41.

⁸⁹ Jfr. Grevio (2019); European Institute for Gender Equality (2023), s. 3.

⁹⁰ FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor, Declaration on the Elimination of Violence against Women A/RES/48/104, 20 december 1993.

⁹¹ Artikel 1 FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor.

i nära relation”.⁹² Därutöver ska nämnas att EU under 2022 lagt fram ett förslag som bland annat innefattar kriminalisering av vissa brott på EU-nivå i syfte att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i nära relation.⁹³ I förslaget inbegrips våldshandlingar som leder till eller troligtvis kommer att leda till *ekonomisk skada* eller *lidande* i såväl definitionen av ”våld mot kvinnor” som ”våld i nära relationer”.⁹⁴

2.2.2 Svensk rätt

Fastän ekonomiskt våld inte förekommer i svensk straffrätt som ett eget straffbud, har fenomenet diskuterats i viss utsträckning i förarbetena. Till exempel har begreppet ”ekonomisk kontroll” diskuterats som en särskild form av våld i en statlig utredning från 2006. Till sådan ekonomisk kontroll räknas, enligt utredningen, bland annat ”manipulation och stöld” av kvinnans egendom.⁹⁵ I en utredning från 2022, där förutsättningarna för straffansvar för psykisk misshandel undersöks, berörs sedan begreppet ”ekonomiskt våld”. Utredaren skriver att ekonomiskt våld huvudsakligen utgörs av handlingar vilka syftar att ”[...] styra och kontrollera en persons möjlighet att införskaffa, använda och bibehålla sina ekonomiska resurser”. Som exempel nämner utredaren *ekonomisk kontroll* i form av bland annat undanhållande av inkomster och *ekonomisk exploatering* i form av bland annat stöld, skuldsättning och skadegörelse.⁹⁶ Begreppet berörs även i en utredning från år 2020, där ekonomiskt våld sägs kunna innefatta i princip alla brottskategorier i 8–10 och 12 kap. BrB, det vill säga de brott som annars benämns som *förmögenhetsbrotten*.⁹⁷

2.3 Sammanfattning

---

⁹² Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer och stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF, ingressens skäl 18.

⁹³ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor i nära relationer COM(2022) 105 final.

⁹⁴ Artikel 4 a–b COM(2022) 105 final.

⁹⁵ SOU 2006:65 s. 55.

⁹⁶ Ds 2022:18 s. 51–52.

⁹⁷ SOU 2020:57 s. 173.

Den ovan redovisade debatten visar på en fragmenterad förståelse av ekonomiskt våld i förhållande till hur våldet ska kategoriseras och därmed också vilka gärningar som ska sägas omfattas. Denna fragmentering lyser igenom både den samhällsvetenskapligt orienterade forskningen och den juridiska diskursen. Att utröna hur begreppet ska tolkas har emellertid inte varit syftet med förevarande avsnitt, varför enbart några sammanfattande ord ska lämnas. Det kan konstateras att det föreligger visst stöd för att betrakta skadegörelse och stöld inom en våldsamt relation som uttryck för ekonomiskt våld, vilket bildar utgångspunkten för efterföljande avsnitt. Att det är viktigt att prata om och agera mot ekonomiskt våld följer bland annat av de internationella dokument, såsom Istanbulkonventionen, där begreppet förekommer som av de allvarliga konsekvenserna som våldet får för den drabbade. Det får därför ses som tydligt att ämnet för uppsatsen är högst relevant samt att den straffrättsliga behandlingen av och synen på ekonomiskt våld är viktig att utröna.

3 Straffrättslig hantering av ekonomiskt våld: stöld och skadegörelse

I förevarande avsnitt ska i första hand undersökas huruvida de typfall vilka nämndes i avsnitt 1 kan omfattas av dels brottet skadegörelse, dels brottet stöld.⁹⁸ Den praktiska tillämpligheten av straffbuden ska sedan jämföras med varandra för att undersöka skillnader mellan vad som kan beaktas beroende på om handlingen utgörs av att A förstör B:s kontanter (skadegörelsefallet) eller av att A stjälar B:s kontanter (stödfallet). Därefter undersöks hur rättsläget påverkas av att skadegörelse, men inte stöld, kan ingå i brottet grov kvinnofridskränkning. Till sist följer en diskussion, där de inledningsvis ställda frågeställningarna ska besvaras.

3.1 Kan skadegörelsefallet omfattas av brottet *skadegörelse*, 12 kap. 1 § BrB

Brottet *skadegörelse* finns i 12 kap. 1 § BrB, vilken stadgar följande:

”Den som förstör eller skadar egendom till men för någon annans rätt till den döms för *skadegörelse* till fängelse i högst två år.”

För att person A ska kunna dömas till ansvar för skadegörelse enligt skadegörelsefallet fordras för det första att A ska ha *skadat eller förstört egendom*. I det aktuella typfallet är egendomen som har förstörts kontanter, vilka enligt förarbetena kan utgöra brottsobjekt.⁹⁹ När A bränner upp kontanterna i parets öppna spis uppfylls rekvisitet *förstörelse* genom att brottsobjektet upphör att existera, vilket inte är ett sådant ”temporärt tillstånd” vilket hade uteslutit ansvar.¹⁰⁰

För ansvar fordras vare sig att brottsobjektet ska tillhöra någon annan eller befinna sig i någon annans besittning.¹⁰¹ Däremot krävs det att skadandet eller förstörelsen orsakat ”men för annans rätt till saken”. För den som är *ägare* av

---

⁹⁸ Se under 1.2 för fallbeskrivning.

⁹⁹ NJA II 1949 s. 37.

¹⁰⁰ NJA II 1949 s. 38; Jareborg med flera (2015) s. 402.

¹⁰¹ NJA II 1949 s. 37.

brottsobjektet uppfylls rekvisitet när personen åtnjuter ekonomisk skada på grund av att förmögensvärdet på egendomen sjunker.¹⁰² Fastän omständigheterna i det aktuella fallet är sådana att det står klart att egendomen tillhör B, kan ägandeförhållandet vara svårt att bevisa inom ramen för den aktuella typsituationen. Det rör sig, som bekant, om kontanter som funnits i parets gemensamma bostad, vilka alltså inte självklart kan sägas tillhöra B utifrån omständigheterna. Till saken hör därför att skadegörelse även anses föreligga för den som skadar eller förstör egendom vari annan har *en rättighet*, vilken genom skadegörelsen går helt eller delvis förlorad eller annars sjunker i värde. En sådan rättighet som skyddas är *nyttjanderätt*.¹⁰³ Om det i det aktuella fallet inte är möjligt att slå fast att egendomen ägs eller samägs av B, räcker det således för ansvar att konstatera att B har haft nyttjanderätt till pengarna.

För att ansvar ska kunna utdömas måste dessutom B:s rätt till egendomen ha *lidit men*. För det fall att det går att fastslå att egendomen ägs eller samägs av B, har ekonomisk skada uppstått genom A:s handlande eftersom pengarna brunnit upp och därmed förlorat sitt värde.¹⁰⁴ Det får emellertid anföras att skadegörelse inte kräver att ekonomisk skada ska ha uppstått, vilket har att göra med att även sådant som enbart har affektionsvärde skyddas av paragrafen.¹⁰⁵ Emellertid måste det finnas något intresse av egendomen som förstörts, vilket innebär att egendomen alltså inte får vara helt likgiltig för ägaren.¹⁰⁶ Det ska också poängteras att det är rättigheten som sådan vilken skyddas av bestämmelsen. För det fall att B enbart kan konstateras ha nyttjanderätt till kontanterna går det därför att konstatera att denna rättighet har kränkts när pengarna brunnit upp.¹⁰⁷

Till sist krävs för ansvar subjektiv täckning, åtminstone likgiltighetsuppsåt, i förhållande till brottsrekvisiten.¹⁰⁸ I sammanhanget ska också nämnas att skadegörelsebrottet visserligen inte ställer upp något krav på att skadegörelsen

---

¹⁰² Jareborg med flera (2015), s. 400.

¹⁰³ Jareborg med flera (2015), s. 400.

¹⁰⁴ Friberg (2021 a) rubrik 2.3 ”Till men för någon annans rätt”.

¹⁰⁵ NJA II 1949 s. 38.

¹⁰⁶ NJA II 1949 s. 38.

¹⁰⁷ Friberg (2021 a) rubrik 2.3 ”Till men för annans rätt”.

¹⁰⁸ Johansson, Trost och Wennberg (2021), kommentar till 12 kap. 1 § ”Subjektiv täckning”.

ska vara ”olovlig”, men att samtycke från den vars rätt har lidit men ändå är en ansvarsbefriande omständighet eftersom rekvisitet ”men för någon annans rätt” i så fall inte längre anses uppfyllt.¹⁰⁹ Eftersom samtycke befriar från ansvar redan därför att rekvisiten i straffbudet inte är uppfyllt, är ansvarsfrihetsgrunden för samtycke enligt 24 kap. 7 § BrB inte tillämplig.¹¹⁰ För att ett samtycke ska vara giltigt enligt ansvarsfrihetsgrunden krävs, bland annat, att det är frivilligt, allvarligt menat och ”givits med full insikt om relevanta förhållanden”. Det krävs i denna fråga inte att samtycket uttalats uttryckligen, men vid en rättslig prövning fordras enligt förarbetena ”något som tyder på att samtycke förelegat”.¹¹¹ I doktrin anges att kraven för ett giltigt samtycke för brott som uppställer ett krav på ”olovlighet” eller ”otillbörlighet” inte ställs lika högt som kraven enligt 24 kap. 7 § BrB.¹¹² Exakt vad som krävs för att ett samtycke ska verka ansvarsbefriande vid skadegörelsebrottet, som inte innehåller något sådant rekvisit, och hur det förhåller sig till kraven för ett giltigt samtycke i 24 kap. 7 § BrB är dock inte helt klart. Vad som kan sägas i förevarande fall är att frågan om samtycke sannolikt ändå inte får så stor betydelse, eftersom det inte verkar rimligt att B skulle ha samtyckt till A:s eldande av kontanterna och att bevisning som tyder att samtycke förelegat saknas.

I förhållande till brottet skadegörelse måste till sist vissa konkurrensfrågor lyftas. En ren besittningsrubbnings kan, med stöd i kravet på ”skada eller förstöra”, inte lagföras såsom skadegörelse. Om det således enbart skett en förflyttning av föremålet kan det i stället bli fråga om ansvar för stöld eller egenmäktigt förfarande. Det är dock inte helt ovanligt att en skadegörelse föregås av en besittningsrubbnings på så vis att *även* ett tillgreppsbrott kan anses vara för handen.¹¹³ I det aktuella fallet flyttar A på kontanterna dessförinnan dessa bränns upp. Enligt reglerna för konkurrens konsumeras skadegörelse normalt sett av stöld, såtillvida stölden inte är ett ”uppenbart underordnat moment”.¹¹⁴

---

¹⁰⁹ SOU 1988:7 s. 104; Jareborg med flera (2015), s. 403–404.

¹¹⁰ Asp, Jareborg och Ulväng (2013), s. 231.

¹¹¹ Prop. 1993/94:130 s. 39.

¹¹² Asp, Jareborg och Ulväng (2013), s. 231.

¹¹³ NJA II 1949 s. 38.

¹¹⁴ Friberg (2021 a), rubrik 2.5 ”Konkurrensfrågor”.

I ett rättsfall från Högsta domstolen¹¹⁵ blev följden därav att skadegörelsen enbart togs i beaktning vid bestämmandet av straffvärdet för en gärningsman som stulit ett känt konstverk och därefter tagit sönder ramen till konstverket.¹¹⁶ I det aktuella typfallet är det därför viktigt att poängtera att A:s handlande troligtvis inte kan omfattas av stöldparagrafen. Som nedan kommer att redogöras för, krävs det för ansvar i fråga om stöld att A uppfyller rekvisitet för så kallat tillägnelseuppsåt.¹¹⁷ Således är det viktigt att framhålla att A, när han tar B:s kontanter i syfte att förstöra dem, i regel anses sakna sådant tillägnelseuppsåt.¹¹⁸

Däremot skulle det kunna bli aktuellt att utdöma ansvar för egenmäktigt förfarande enligt 8 kap. 8 § BrB.¹¹⁹ I förarbetena anges att domstolen i sådant fall har att bedöma *vari det väsentliga låg*. Om skadegörelsen således enbart utgjort ett underordnat moment i besittningsrubbnings, utgår ansvar alltså inte för skadegörelse, utan i det aktuella fallet för egenmäktigt förfarande. I förarbetena nämns som exempel att ansvar för skadegörelse ej bör utdömas när gärningsmannen tar en annan persons klocka och sedan kastar den i havet, eftersom det i så fall anses vara likgiltigt huruvida brottsobjektet efter tagandet är oskadat eller inte.¹²⁰ Men, det förekommer likväl gärningar där besittningskränkningen ska ses som en ”biomständighet”, vilket gör att ansvar för skadegörelse ändå är aktuellt.¹²¹ Förarbetena nämner i frågan som exempel att någon tar en sak från annans bostad och förstör den, vilket alltså enbart föranleder ansvar för skadegörelse.¹²² Vilken bedömning som domstolen i det aktuella fallet skulle landa i är svårt att avgöra med säkerhet, fastän omständigheterna tyder på att det väsentliga troligtvis inte kan sägas ligga i besittningsrubbnings. De kontanter som tillgrips av A är kvar i den gemensamma bostaden när de bränns upp, vilket således utgör en skillnad från fallet med

---

¹¹⁵ Härefter: HD.

¹¹⁶ NJA 1965 not B 34.

¹¹⁷ Jfr. 8 kap. 1 § BrB.

¹¹⁸ NJA II 1942 s. 339; Jareborg med flera (2015), s. 183; Friberg (2021 c), rubrik 2.6.2 ”Uppsåt att tillägna sig eller annan det tagna”.

¹¹⁹ Se t.ex. NJA 1965 s. 398 och NJA 1964 s. 97 där avsaknad av tillägnelseuppsåt föranlett en bedömning av huruvida egenmäktigt förfarande kan vara aktuellt.

¹²⁰ NJA II 1949 s. 39.

¹²¹ NJA II 1942 s. 363.

¹²² NJA II 1949 s. 39.

klockan som omnämns i förarbetena eftersom kontanterna inte faktiskt går förlorade för B förrän de bränns upp. Detta talar för att handlingen bör bedömas som skadegörelse och inte som egenmäktigt förfarande.

3.1.1 Rubriceringsfrågor

När det kommer till straffet förekommer skadegörelse i tre allvarlighetsgrader – ringa, normalgraden och grovt brott.¹²³ När det gäller gränsdragningen mellan ringa brott och brott av normalgraden är det samtliga omständigheter vid brottet som är av intresse och därtill särskilt om skadan varit ”obetydlig”. Ansvar för ringa skadegörelse är därför främst förbehållen skadegörelse som lett till en obetydlig värdeminskning eller där brottsobjektet varit en sak av ringa eller inget förmögenhetsvärde.¹²⁴ I denna fråga har HD emellertid uttalat att det enbart i ”helt okomplicerade fall” kan vara rimligt att ta vägledning i den värdegräns¹²⁵ som typiskt sett är vägledande vid bedömning för gränsen mellan stöld och ringa stöld, exempelvis om det enbart varit fråga om ekonomisk skada. Som utgångspunkt är det därför, i de flesta fall, samtliga omständigheter som är avgörande för rubriceringen och den ekonomiska skadan är därför avgörande först om andra omständigheter inte föranleder en annan bedömning.¹²⁶ Till saken hör därför att skadande eller förstörande av egendom med lågt eller inget förmögenhetsvärde inte måste anses som ringa brott, vilket jag återkommer till.

För gränsdragningen mellan grovt brott och brott av normalgraden tas beaktas särskilt om gärningen ”[...] medfört betydande fara för någons liv eller hälsa, om skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller annars är synnerligen kännbar eller om gärningen varit av särskilt hänsynslös art”.¹²⁷ Det ska i detta sammanhang poängteras att domstolen gör en helhetsbedömning, vilket innebär att grovt brott inte måste utdömas enbart för att en av kvalifikationsgrunderna föreligger och inte är förhindrad att göra det om inte

---

¹²³ 12 kap. 1–2 och 3 §§ BrB.

¹²⁴ Friberg (2021 b), rubrik 2.2 ”Gränsdragningen mellan skadegörelse och ringa skadegörelse”.

¹²⁵ Se under 3.4.

¹²⁶ NJA 1988 s. 351; Prop. 2016/17:131 s. 54.

¹²⁷ 12 kap. 3 § 2 st. BrB.

någon kvalifikationsgrund föreligger.¹²⁸ I det aktuella fallet kan vissa omständigheter dock diskuteras särskilt. Vad gäller värdet på skadan anges det i förarbetena vara ”enbart en av flera omständigheter” och i varje fall fordras det att värdet överstiger ett prisbasbelopp för att kunna ha avgörande betydelse för rubriceringen.¹²⁹ I rättspraxis har därför skadegörelse som orsakat skador för omkring 30 000 kr, inte enbart med avseende på värdet varit att anse som grov skadegörelse.¹³⁰ Vidare har det i förarbetena framhållits att ”rena värde-resonemang” sällan i sig föranleder att en skadegörelse ska vara att anse som grov.¹³¹

Intressant för förevarande fall är, utöver egendomens värde, särskilt grunden att ”gärningen varit av särskilt hänsynslös art”. Kvalifikationsgrunden infördes genom en lagändring 2017, där det i förarbetena nämndes att även ett handlande som förorsakat mindre skada eller avsett mindre värdefull egendom kan utgöra grovt brott om övriga omständigheter talar för det. Det huvudsakliga syftet var att fånga upp sådan skadegörelse som inriktar sig på att orsaka annat än ekonomiskt lidande.¹³² Genom lagändringen skulle därmed vad som benämns som ”integritetskränkande inslag” få större genomslag vid bedömningen av huruvida grovt brott föreligger.¹³³ I förarbetena nämndes som exempel en situation där gärningspersonen ”i uppenbart trakasserande syfte” avsiktligt skadar eller förstör egendom som tillhör en före detta partner, till exempel sådant som gärningsmannen vet är förknippat med visst affektionsvärde.¹³⁴ I detta fall rör det sig visserligen om nuvarande och inte före detta partners samt egendom som svårigen kan anses ha något särskilt affektionsvärde för B. Fastän det därför inte med säkerhet går att säga att kvalifikationsgrunden går att tillämpa i förevarande fall, tyder uttalandena i förarbetena på att relationen mellan gärningsmannen och brottsoffret samt

---

¹²⁸ Asp, Jareborg och Ulväng (2013), s. 28–29.

¹²⁹ Prop. 2016/17:131 s. 55.

¹³⁰ NJA 2015 s. 199.

¹³¹ Prop. 2002/03:138 s. 21.

¹³² Prop. 2016/17:131 s. 67.

¹³³ Prop. 2016/17:131 s. 65.

¹³⁴ Prop. 2016/17:131 s. 67–68 och 106.

gärningsmannens avsikt med skadandet eller förstörelsen kan få betydelse för rubriceringsfrågan.

3.2 Kan stöldfallet omfattas av brottet *stöld*, 8 kap. 1 § BrB?

Den andra frågan som ska utredas är om stöldfallet kan föranleda ansvar för *stöld* enligt 8 kap. 1 § BrB, vilken har följande lydelse:

”Den som olovligen tager vad annan tillhör med uppsåt att tillägna sig det, dömes, om tillgreppet innebär skada, för *stöld* till fängelse i högst två år.”

För att ansvar ska aktualiseras krävs det för det första att A:s handlande ska vara ett olovligt tagande. Enligt förarbetena är ett ”tagande” att likställa med att ta någonting i besittning.¹³⁵ Det är tagandet *till sig* som är centralt för bedömningen.¹³⁶ För att stöldfallet ska kunna lagföras såsom stöld krävs därför att A:s besittning till kontanterna undersöks. I denna fråga ska framhållas att det straffrättsliga besittnings-begreppet är komplext och är en fråga vilken slutligen avgörs av rättstillämpningen i det enskilda fallet.¹³⁷ Vad som är relevant i förevarande fall är att ansvar för stöld är uteslutet för sådan egendom vilken gärningsmannen haft i så kallad *ensambesittning* redan innan gärningen.¹³⁸ Däremot anses ett tagande ha skett såväl när gärningsmannen försätter sig i ensambesittning för egendom som han har i *sambesittning* med annan som när gärningsmannen försätter sig i antingen ensam- eller sambesittning för egendom som han *inte* har i sin besittning.¹³⁹ Centralt för bedömningen är begreppet *omedelbar besittning*, vilket enligt Almkvist innebär att en person självständigt kan utöva kontroll över ett objekt samt framstår som legitimerad att göra så. Begreppet sambesittning innebär sedan att flera personer, var och en för sig, uppfyller kravet för sådan omedelbar besittning.¹⁴⁰

---

¹³⁵ NJA II 1942 s. 336.

¹³⁶ Friberg (2021 c), rubrik 2.1 ”Bestämmelsens rekvisit”.

¹³⁷ Jfr. Almkvist (2020), s. 239.

¹³⁸ NJA II 1942 s. 336.

¹³⁹ Jareborg med flera (2015), s. 169.

¹⁴⁰ Almkvist (2020), s. 204.

Viktigt i sammanhanget är att besittnings-begreppet ofta tolkas på så vis att man anses ha besittning för sådan egendom vilken befinner sig i ens bostad. En vanlig utgångspunkt är därför att sammanboende personer, i detta fall A och B, anses ha sambesittning till den egendom som befinner sig i hemmet, i detta fall även omfattande brottsobjektet, kontanterna.¹⁴¹ Detta anses gälla oavsett vem som införskaffat egendomen.¹⁴² Om besittnings-begreppet tolkas på förevarande sätt, gör sig A alltså skyldig till stöld när han skiljer B från sin besittning, förutsatt att tillgreppet också innebär skada, vilket jag återkommer till nedan.¹⁴³

I det aktuella typfallet vet vi inte tillräckligt mycket om hur och var kontanterna förvaras för att avgöra exakt hur besittnings-begreppet kommer att tolkas. Ett exempel som skulle kunna tänkas är att B har haft kontanterna i ett låst utrymme i parets gemensamma bostad, till vilket enbart B har nyckel. I sådant fall kan det påstås att B har pengarna i ensambesittning, vilket gör A:s handlande till ett tagande.¹⁴⁴ Det kan jämföras med ett rättsfall från HD som gällde utmätning av en gäldenärs skulder. Gäldenärens sambo hyrde ett bankfack, till vilken gäldenären hade en nyckel. Mot bakgrund av att enbart gäldenärens sambo stod som nyttjanderättshavare på hyreskontraktet ansågs emellertid gäldenären inte ha haft besittning till kontanterna, fastän han haft en nyckel.¹⁴⁵

Vad som kan konstateras är att det ter sig osannolikt att A skulle kunna sägas inneha pengarna i ensambesittning, eftersom inget tyder på att A ensam har sådan rådighet och legitimitet över pengarna som fordras för att sådan besittning ska ha uppstått. Mot bakgrund av vad som nu sagts föreligger sannolikt ett tagande i lagens mening när A tillgriper kontanterna på det sätt att B inte längre kan förfoga däröver, oavsett om A och B anses ha sambesittning över kontanterna eller om B anses ha ensambesittning över dem. Det ska emellertid

---

¹⁴¹ Se Almkvist (2020), s. 208; Jareborg med flera (2015), s. 169–170; Johansson, Trost och Wennberg (2021), kommentar till 8 kap. 1 § ”Besittningsbegreppet”.

¹⁴² Jareborg med flera (2015), s. 170.

¹⁴³ Johansson, Trost och Wennberg (2021), kommentar till 8 kap. 1 § ”Besittningsbegreppet”.

¹⁴⁴ Jfr. Jareborg (1975), s. 52.

¹⁴⁵ NJA 1984 s. 244.

framhållas att besittnings-begreppet i många fall kan anses vara svårbedömt när det rör sig om en familjerelation och att något helt säkert svar på hur situationen hade bedömts därför knappast kan ges.¹⁴⁶

Vidare måste tagandet i fråga vara olovligt, vilket utesluter ansvar för det fall att ett samtycke eller medgivande föreligger.¹⁴⁷ Samtycket ska ha lämnats vid den tidpunkt då tagandet äger rum, vilket gör att ett senare lämnat samtycke saknar betydelse.¹⁴⁸ I detta sammanhang ska påminnas om att ansvarsfrihetsgrunden 24 kap. 7 § BrB inte är tillämplig vad gäller stöld eftersom samtycke utesluter ansvar redan på grund av stöldparagrafen innehåller rekvisitet ”olovligt” tagande. Det innebär att de krav som gäller för samtycke enligt 24 kap. 7 § BrB inte måste vara uppfyllda för att ett tagande ska vara att anses som lovligt. Således kan ett straffrättsligt giltigt samtycke ha uppkommit genom exempelvis vilseledande, vilket dock kan föranleda ansvar för andra brott, såsom bedrägeri.¹⁴⁹ I det aktuella fallet utgår typfallet från att sådant samtycke inte har lämnats dessförinnan A tagit kontanterna. Trots det, måste anföras att det inte går att utesluta att frågan om samtycke i förevarande situation kan framstå som mer svårbevisad än i en situation där gärningspersonen och egendomens ägare *inte* är sammanboende och i en nära relation med varandra.

Stöld är vidare ett angrepp på *äganderätten*, vilket gör att stöldobjektet måste tillhöra annan.¹⁵⁰ Att det ska ”tillhöra annan” innebär dock också att stöld kan föreligga om gärningspersonen samäger den stulna egendomen med någon annan, så länge han inte har egendomen i ensambesittning.¹⁵¹ I det aktuella fallet framgår det av omständigheterna att egendomen ägs av B. Äganderekvisitet är dock fortfarande intressant att diskutera i förevarande fall eftersom det rör sig om kontanter som befunnit sig i parets gemensamma bostad. Hur äganderätten i ett sådant fall ska bedömas enligt stöldparagrafen är sparsamt behandlat i såväl praxis som doktrin. Ett rättsfall som kan nämnas i

---

¹⁴⁶ Jfr. Almkvist (2020), s. 208.

¹⁴⁷ NJA II 1942 s. 336.

¹⁴⁸ Jareborg med flera (2015), s. 175.

¹⁴⁹ Johansson, Trost och Wennberg (2021), kommentar till 8 kap. 1 § Stöld ”När är tagandet lovligt”.

¹⁵⁰ Almkvist (2020), s. 297.

¹⁵¹ Jareborg med flera (2015), s. 179.

sammanhanget gällde äganderätten till älgkött, vilket dödats genom en trafikolycka på en fastighet vilka två makar ägde gemensamt. Älgköttet förvarades sedan i bostadens frys vid gärningstillfället, när den ena maken, som vid detta tillfälle bodde i en annan bostad, tillgrep en del av köttet. Hovrätten konstaterade att köttet samägdes av båda parterna eftersom de båda stod som ägare på den fastighet där älgen dödats. Eftersom maken som tagit älgköttet enbart hade till avsikt att ta den del av köttet som hon uppfattade tillhörde henne, fanns enligt hovrätten ingen avsikt att tillfoga den andre maken skada. Således dömdes ej för stöld, utan för egenmäktigt förfarande, eftersom köttet befann sig i den andra makens besittning vid tagandet.¹⁵²

Viss ledning skulle också kunna hämtas ifrån presumtionsreglerna om äganderätt mellan makar och sambos i Utsökningsbalken (1981:774)¹⁵³. Av 4 kap. 19 § UB framgår att egendom som finns i sambesittning för gifta sammanboende eller annars sammanboende partners som bor under äktenskapsliknande förhållanden presumeras ägas av gäldenären. En jämförelse med förevarande lagrum kan således vara aktuellt om kontanterna anses befinna sig i parets sambesittning. Presumtionen kan enligt lagrummet brytas om samägande görs *sannolikt*, vilket innebär att det krävs mer än ett rent påstående. I praktiken tycks det emellertid normalt räcka med att det finns någon konkret bevisning som stödjer påståendet om samäganderätt.¹⁵⁴ Exempelvis tycks att det faktum att ett belopp motsvarande köpesumman tagits ut från parternas gemensamma konto räcka som bevisning.¹⁵⁵ Presumtionen kan också brytas om det *framgår* att egendomen tillhör gäldenärens sambo eller make/maka, vilket är ett betydligt högre ställt beviskrav.¹⁵⁶ I praxis har HD ansett att en part styrkt sin äganderätt gällande en båt som utmätts för att betala sin sambos skulder. Hänsyn togs bland annat till en åberopad köpehandling.¹⁵⁷ Fastän det i *teorin* alltså finns goda möjligheter att styrka sin äganderätt enligt UB, understryks i doktrin att det kan vara svårt för en part att göra det i *praktiken*. I

---

¹⁵² RH 30:85.

¹⁵³ Hädanefter: UB.

¹⁵⁴ Göransson (2022), s. 324.

¹⁵⁵ Gregow (2020), s. 172–173.

¹⁵⁶ Göransson (2022), s. 317.

¹⁵⁷ NJA 1984 s. 375.

många fall saknas nämligen bevisning utöver parternas redogörelse.¹⁵⁸ Således skulle det, om vi tar stöd i UB:s regler om äganderätt, vara svårt för B att bevisa såväl samägande- som äganderätt, eftersom sådan bevisning troligtvis saknas avseende de kontanter som A tillgodogjort sig.

Det är svårt att mot bakgrund av rättsläget dra några säkra slutsatser i hur frågan om äganderätt skulle avgöras av en domstol. På grund av att 8 kap. 1 § BrB ställer upp ett krav på att egendomen ska *tillhöra* annan, anses den straffrättsliga begreppsbildningen inte vara helt bunden av den civilrättsliga, vilket tyder på att en fullt lika restriktiv hållning som i UB troligtvis inte gör sig gällande.¹⁵⁹ Vad som kan sägas är att det, på grund av egendomens beskaffenhet och att den finns i det gemensamma hemmet, sannolikt är svårt för B att bevisa annat än samäganderätt. Detta utesluter visserligen inte ansvar för stöld när A tillgodogör sig hela beloppet, men stölden anses i sådant fall enbart hänförlig till den del som A inte anses äga.

När det kommer till beskaffenheten av stöldobjektet rör det sig i förevarande fall om kontanter, vilket enligt förarbetena är sådan lös egendom vilken kan utgöra brottsobjekt enligt stöldparagrafen.¹⁶⁰ Det ska nämnas att stöldobjektet, för att stöld ska anses föreligga, måste representera ett marknadsvärde, vilket hänger ihop med rekvisitet ”skada”.¹⁶¹ På grund av detta är stöld uteslutet när sådan egendom som enbart har affektionsvärde tas i besittning.¹⁶² I det aktuella fallet representerar kontanterna onekligen ett marknadsvärde, vilket gör att rekvisitet är uppfyllt.

Ytterligare ett krav som ska vara uppfyllt för att det ska röra sig om stöld är att A ska ha haft så kallat *tillägnelseuppsåt*. Förhållandet innebär att någon faktisk tillägnelse inte behöver ha skett och det är således tillräckligt att det funnits en sådan avsikt.¹⁶³ Enligt Jareborg med flera ska *faktisk tillägnelse* ha

---

¹⁵⁸ Göransson (2022), s. 339; Gregow (2020), s. 173–174.

¹⁵⁹ Friberg (2021 c), rubrik 2.5 ”Kravet att saken tillhör annan än gärningsmannen”

¹⁶⁰ NJA II 1942 s. 337.

¹⁶¹ NJA II 1942 s. 335

¹⁶² NJA II 1942 s. 339; Se även NJA 1993 s. 480 där gärningspersonen dömdes för egenmäktigt förfarande vid tillgrepp av ett pass, vilket ansågs sakna förmögenhetsvärde.

¹⁶³ Jfr. Almkvist (2020), s. 616.

ansetts ske när A förfogar över saken, såsom att han vore rättslig ägare över den.¹⁶⁴ Så anses vara fallet om egendom till exempel förbrukas, säljs, konsumeras eller sammanblandas med gärningspersonens egna tillgångar.¹⁶⁵ På så vis kan A sägas ha tillägnat sig pengarna vid den tidpunkt då dessa antingen blandas samman med sina egna, eller när han använder pengarna för att köpa andra varor. Kravet på tillägnelseuppsåt innebär sedan, enligt Almkvist, ett förhållningssätt som gärningspersonen intar till brottsobjektet, där han ”be-traktar saken som sin”.¹⁶⁶ Med avseende på vad A avser att göra med kontan-terna i vid tagandet, är kravet på tillägnelseuppsåt sannolikt uppfyllt.

Tillgreppet måste även innebära skada, vilket innebär ett krav på *ekonomisk* skada. I praktiken innebär det att ägaren av egendomen, B, ska ”ha blivit fat-tigare” genom att bli av med den.¹⁶⁷ Ekonomisk skada föreligger därför alltid om egendom med marknadsvärde tillgripits från ägaren och tillkommit gär-ningsmannen.¹⁶⁸ I det aktuella fallet har B blivit av med pengar, vilka repre-senterar ett förmögenhetsvärde. För det fall att äganderättsförhållandet går att fastställa, får skaderekvisitet därmed anses vara uppfyllt.¹⁶⁹

Stöld är vidare ett uppsåtligt brott och kan därför inte begås av oaktsamhet. Av särskilt intresse i denna fråga är att A:s uppsåt måste täcka rekvisitet att egendomen ska ”tillhöra annan”. Det anförda medför att en felaktig tro om att A själv är ägare till egendomen i regel utesluter ansvar för stöld.¹⁷⁰ Förhål-landet kan bli aktuellt att diskutera eftersom det, som ovan anförts, rör sig om egendom som är svår att knyta till en av dem på grund av sin beskaffenhet samt att den befunnit sig i parets gemensamma bostad. Fastän typfallet utgår ifrån att A är medveten om att pengarna tillhör B, måste det således poängte-ras att en invändning om villfarelse i fråga om äganderätten kan få genomslag på så vis att ansvar för stöld är uteslutet. Som exempel kan nämnas att HD i ett rättsfall slagit fast att tillägnelse av en skylt, för vilken äganderätten slagits

---

¹⁶⁴ Jareborg med flera (2015), s. 181.

¹⁶⁵ NJA II 1942 s. 338; Almkvist (2020), s. 616.

¹⁶⁶ Almkvist (2020), s. 631.

¹⁶⁷ Jareborg med flera (2015), s. 184.

¹⁶⁸ NJA II 1942 s. 337.

¹⁶⁹ Johansson, Trost och Wennberg (2021), kommentar till 8 kap. 1 § ”Tillgreppet ska innebära skada”.

¹⁷⁰ Jfr. Jareborg med flera (2015), s. 180.

fast i en tidigare tvistemålsdom, inte bedömts som stöld eftersom gärningspersonen missförstått de verkningar domen haft på äganderätten och därför fortsatt ansågs sig vara ägare.¹⁷¹ Det ska dock framhållas att samma krav på uppsåt inte ställs i förhållande till besittnings-begreppet, vilket gör att det är tillräckligt att gärningspersonens uppsåt omfattar de faktiska omständigheterna och inte att egendomen befunnit sig i annans besittning.¹⁷²

3.2.1 Rubriceringsfrågor

Till sist ska frågan om straffet beröras lite kort. Stöld förekommer, likt skadegörelse, i tre allvarlighetsgrader – stöld, ringa stöld och grov stöld.¹⁷³ För gränsdragningen mellan stöld och ringa stöld är det tillgripnas värde av stor betydelse, varpå en så kallad *värdegräns* har uppstått i praxis. Med stöd i värdegränsen bedöms regelmässigt enklare fall, såsom butiksstölder, såsom ringa brott ifall det tillgripnas värde ligger under värdegränsen.¹⁷⁴ Denna värdegräns ligger i dagsläget på 1250 kr.¹⁷⁵ Det ska anföras att värdegränsen i sig inte är *avgörande* för rubriceringen, utan enbart en utgångspunkt, från vilken det går att avvika om andra kvalificerande omständigheter föreligger.¹⁷⁶ I praxis har HD bland annat tagit hänsyn till att egendomen måste lämnas obevakad, till exempel på en dansrestaurang, samt att ägaren inte haft möjlighet att skydda sig, till exempel på grund av berusning.¹⁷⁷ I sådana fall kan alltså en stöld, trots ett lågt värde, bedömas som annat än ringa.

För gränsdragningen mellan stöld och grov stöld ska hänsyn enligt 8 kap. 4 § 2 st. BrB tas till om ”[...] det avsett sak som någon bar på sig eller hade i sin omedelbara närhet, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel, om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller om gärningen annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada”. Det ska dock nämnas att de omständigheter som nämns

---

¹⁷¹ NJA 1991 s. 117.

¹⁷² Martinsson (2017), s. 34.

¹⁷³ 8 kap. 1–2 och 4 §§ BrB.

¹⁷⁴ Se bl.a. NJA 1990 s. 743 och NJA 1994 s. 699.

¹⁷⁵ NJA 2019 s. 951.

¹⁷⁶ Prop. 2016/17:131 s. 49.

¹⁷⁷ NJA 1995 s. 561; RH 1988:86.

i paragrafen är avsedda att vara exemplifierade, vilket innebär att även andra, liknande, omständigheter kan ges betydelse.¹⁷⁸ HD har emellertid uppmanat till försiktighet vad gäller sådan hänsyn och framhållit att det inte heller är självklart att ansvar för grov stöld ska utdömas enbart för att någon av de kvalifikationsgrunder vilka nämns i paragrafen föreligger.¹⁷⁹ Således blir frågan om rubriceringen av brottet ytterst en fråga för rättstillämpningen. De rekvisit som dock kan diskuteras särskilt i förevarande fall är rekvisiten ”annars varit av särskilt hänsynslös art”, ”avsett betydande värde” samt ”inneburit synnerligen kännbar skada”.

Den bakomliggande tanken bakom rekvisitet ”särskilt hänsynslös art” är att fokus ska vara på det obehag och lidande som stölden orsakar, där individens fysiska integritet och känsla av säkerhet särskilt beaktas. Därför tar domstolen särskild hänsyn till om gärningspersonen utnyttjar att gärningen riktas mot en person som är gammal, sjuk eller annars särskilt utsatt.¹⁸⁰ I sammanhanget är det alltså brottsoffrets egenskaper som står i fokus, men det verkar trots det inte tas någon särskild hänsyn till brottsoffrets relation till gärningspersonen. När det kommer till ”särskild utsatthet” nämns i stället som exempel att det kan handla om att brottsoffret bor på en enslig ort. Därutöver kan hänsyn även tas till om gärningen skett under betydande skadegörelse, vilket inte heller blir aktuellt i förevarande fall.¹⁸¹

Rekvisitet att stöldobjektet ska ha avsett ”betydande värde” har i praxis förtydligats innebära, som riktlinje, en förmögenhet över 5 prisbasbelopp.¹⁸² I sådant fall kan egendomen *i sig* föranleda att brottet bedöms som grovt. Brottet kan också anses som grovt om det innebär ”synnerligen kännbar skada”, med vilket det bland annat innebär att det bestulnas värde beaktas utifrån den bestulnes perspektiv. Hänsyn tas alltså såväl till det subjektiva värdet utifrån brottsoffrets möjlighet att ersätta det stulna som till dennes ekonomiska

---

¹⁷⁸ Prop. 1987/88:14 s. 9–10.

¹⁷⁹ NJA 2016 s. 1143 p. 16–17; NJA 2019 s. 492 p. 18.

¹⁸⁰ Prop. 1975/76:42 s. 55.

¹⁸¹ Prop. 2016/17:131 s. 50; Jareborg med flera (2015), s. 191.

¹⁸² Friberg (2021 d), rubrik 2.6 ”Gärningen har avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada”.

ställning i övrigt.¹⁸³ I praxis medförde förhållandet att stöld av en båt, värd ungefär 60 000 kr, tillsammans med sitt värde och det faktum att båten varit svår att skydda, rubricerades som ett grovt brott. HD tog härvid särskild hänsyn till att gärningspersonen måste ha insett att segelbåten haft ett mycket stort personligt värde för ägaren.¹⁸⁴

Det ska till sist framhållas att åtgärder mot särskilt *integritetskränkande* inslag, såsom de vilka nämndes ovan i fråga om skadegörelse, har diskuterats i en proposition från 2016. Därigenom konstateras bland annat att tillgrepp som *sker i offrets omedelbara närhet* inte bara anses innebära en kränkning av äganderätten, utan även en kränkning av personens integritet.¹⁸⁵ Sådan hänsyn beaktas genom stadgandet "[...]om det avsett sak som någon bar med sig eller hade i sin omedelbara närhet". Därmed betraktas bland annat så kallad "väskryckning" i regel som grov stöld.¹⁸⁶ Det ska dock framföras att detta inte beaktas som skäl för grov stöld om brottsobjektet befunnit sig längre bort och sedermera inte "under brottsoffrets omedelbara kontroll".¹⁸⁷ Något sådant stadgande blir alltså inte aktuellt i förevarande fall, där pengarna tagits av B:s partner A i den gemensamma bostaden.

Den integritetskränkande aspekten betonades även genom att inbrottsstöld ska betraktas som särskilt grova.¹⁸⁸ Inbrottsstöld utgör sedan 2021 ett eget brott, vilket har en ännu strängare straffskala än grov stöld.¹⁸⁹ Anledningen till det nya brottet var att regeringen ville att det integritetskränkande momentet vid ett inbrott skulle beaktas i större utsträckning.¹⁹⁰ Regeringen anförde att stöld som sker efter intrång i bostad kan ses som särskilt allvarlig eftersom ett sådant tillgrepp innefattar "[...]ett påtagligt intrång i individens personliga sfär".¹⁹¹ Enligt 8 kap. 4 a § andra stycket BrB kan det vid en sådan stöld vara

---

¹⁸³ Johansson, Trost och Wennberg (2021), kommentar till 8 kap. 4 § "Betydande värde eller synnerligen kännbar skada".

¹⁸⁴ NJA 1980 s. 253.

¹⁸⁵ Prop. 2016/17:131 s. 66.

¹⁸⁶ Jareborg med flera (2015), s. 192.

¹⁸⁷ Prop. 2016/17:131 s. 66.

¹⁸⁸ Prop. 2016/17:131 s. 67.

¹⁸⁹ 8 kap. 4 a § BrB.

¹⁹⁰ Prop. 2020/21:52 s. 65.

¹⁹¹ Prop. 2020/21:52 s. 66.

möjligt att döma till lindrigare brott, om gärningen bedöms vara av mindre allvarlig art med hänsyn till integritetskränkningen eller omständigheterna i övrigt. I tidigare praxis har till exempel en inbrottsstöld som skett i gärningspersonens föräldrahem, där han tidigare varit bosatt, inte varit att anse som grov stöld. Ett skäl bakom bedömningen var att integritetskränkningen inte ansågs lika allvarlig som vid ”andra” tillgrepp i bostäder.¹⁹²

3.3 Hur påverkas bedömningen av bestämmelsen grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB?

Så långt står det klart att det föreligger vissa skillnader när det kommer till möjligheten att döma till ansvar för stöld respektive skadegörelse samt i förhållande till vad som karaktäriserar brott av normalgraden, grovt brott och ringa brott. Vad som nu ska utredas är hur förhållandet påverkas av bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB, samt om det kan vara aktuellt att tillämpa bestämmelsen i förevarande fall.

Brottet grov kvinnofridskränkning återfinns i 4 kap. 4 a § BrB, vilken har följande lydelse:

”Den som begår brottsliga gärningar enligt 3 eller 4 kap., 5 kap. 1 eller 2 §, 6 eller 12 kap. eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för *grov fridskränkning* till fängelse i lägst ett och högst sex år.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, ska han i stället dömas för *grov kvinnofridskränkning* till samma straff.”

Brottet infördes i juni år 1998 efter förslag av den så kallade Kvinnovalds-kommissionen år 1995.¹⁹³ En bakomliggande tanke bakom bestämmelsen var

---

¹⁹² RH 1998:30.

¹⁹³ SFS 1998:393; SOU 1995:60; Prop. 1997/98:55.

att straffvärdet för relativt lindriga brott som, sett tillsammans, skapar en allvarlig utsatthet för den utsatta personen bör öka.¹⁹⁴ Brottet är därför konstruerat så att om rekvisiten för brottet uppfylls, dömer domstolen flera var för sig kriminaliserade gärningar som en enhet, vilket alltså ger ett högre straffvärde.¹⁹⁵ I sammanhanget ska det noteras att brottet inte är att anse som ett perdurerande brott, det vill säga ett brott som anses förövas så länge ett tillstånd pågår.¹⁹⁶ I stället straffbeläggs de enskilda gärningarna, men ses i sitt sammanhang som fridskränkande.¹⁹⁷

Vad gäller rekvisiten för brottet, utgår frågeställningen från brottet *grov kvinnofridskränkning* enligt 4 kap. 4 a § andra stycket BrB. Därmed krävs att brottet ska ha begåtts av en ”man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden”.¹⁹⁸ Av förevarande typfall följer det av omständigheterna att A och B är sammanboende och i en kärleksrelation med varandra. Det ska emellertid framhållas att det är möjligt att tillämpa bestämmelsen *grov fridskränkning* om det rör sig om en situation där brottet begåtts av en man mot en kvinna, med vilken han har haft en varaktig relation men *inte* sammanbott med, vilket skulle kunna vara aktuellt i andra liknande fall.¹⁹⁹

För att bestämmelsen ska vara tillämplig krävs därutöver att det ska röra sig om flera gärningar, vilka är kriminaliserade enligt 3 eller 4 kap. BrB, 5 kap. 1 eller 2 § BrB, 6 eller 12 kap. BrB eller 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud. Skadegörelse tillfördes till brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB genom en lagändring år 2013, vilket medför att skadegörelsefallet kan komma att omfattas av en grov kvinnofridskränkning, men inte stöldfallet.²⁰⁰

Vidare krävs att gärningarna ska ha ”utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet” samt varit ”ägnade att allvarligt skada personens

---

¹⁹⁴ Prop. 1997/98:55 s. 77.

¹⁹⁵ Prop. 1997/98:55 s. 79.

¹⁹⁶ Prop. 1997/98:55 s. 132; Angående perdurerande brott, se bl.a. Asp, Jareborg och Ulväng (2013), s. 202.

¹⁹⁷ Prop. 1997/98:55 s. 132.

¹⁹⁸ 4:4 a 2 st. BrB.

¹⁹⁹ NJA 2004 s. 97.

²⁰⁰ SFS 2013:367.

självkänsla”, vilket ger möjlighet att beakta hela den utsatta personens situation.²⁰¹ Det ska i sammanhanget anföras att viss kritik har riktats mot rekvisiten därför att det mot bakgrund av bristande klargöranden i motiv och praxis inte anses vara helt tydligt vad som åsyftas och hur rekvisiten ska uppnås.²⁰² I en rapport från Brottsförebyggande rådet där hanteringen av brottet grov kvinnofridskränkning fram till 2017 undersöktes, betonades osäkerheten i hur rekvisiten ska tolkas framförallt i förhållande till ”lindrigare typer av brott”, såsom skadegörelse.²⁰³ I den följande redogörelsen ska det därför bäras i åtanke att frågan om rekvisiten är uppfyllda är en bedömning som slutligen landar på domstolen i det enskilda fallet. Eftersom omständigheterna hänförliga till A och B:s relation inte är närmare angivna, ska fokus i den fortsatta framställningen vara på rekvisiten i förhållande till gärningarna och inte i förhållande till relationen mellan brottsoffer och gärningsman. Det måste dock anföras att omständigheter hänförliga till brottsoffer och gärningsman är av stor betydelse för frågan om tillämpligheten av brottet, fastän frågan inte kan utredas fullt ut i förevarande fall.

Vad gäller kravet på ”upprepad kränkning” beror frågan om hur många gärningar som krävs för att kravet på ”upprepning” ska uppnås främst på brottens allvarlighetsgrad, där det enligt förarbetena krävs färre gärningar om gärningarna är mer ”allvarliga”.²⁰⁴ I varje fall krävs dock minst två gärningar.²⁰⁵ En del av syftet bakom bestämmelsen var emellertid att fånga upp allvaret bakom lindrigare brott, varför det följer av förarbetena att även en serie ”relativt lindriga gärningar” kan uppfylla rekvisitet.²⁰⁶ I denna fråga kan dock lyftas att en utredning från 2011 konstaterat att det i praktiken sällan förhåller sig så att enbart lindriga gärningar bidrar till att konstituera en grov kvinnofridskränkning, fastän så angivits i förarbetena. De lindriga gärningarna förekommer i stället vanligen jämte mer allvarligare och fysiska brott, såsom miss-handel.²⁰⁷ En liknande slutsats framförs av Brottsförebyggande rådet i en

---

²⁰¹ Prop. 1997/98:55 s. 134.

²⁰² Andersson, M. (2016 b) s. 248–249.

²⁰³ Brå (2019), s. 126.

²⁰⁴ Prop. 1997/98:55 s. 133.

²⁰⁵ Jareborg med flera (2015), s. 67.

²⁰⁶ Prop. 1997/98:55 s. 133.

²⁰⁷ SOU 2011:85 s. 12.

rapport från år 2019, vilket tyder på att förhållandet inte förändrats sedan skadegörelse infördes i brottskatalogen 2013.²⁰⁸

Ett rättsfall som kan nämnas i sammanhanget handlade om tre fall av miss-handel av normalgraden, där Hovrätten för Västra Sverige konstaterade att gärningsmannen skulle dömas för de enskilda brotten och inte för grov kvinnofridskränkning. Skälen till avgörandet var att det våld som utövats ansågs ha varit av begränsad omfattning samt enbart åsamkat *en* skada som kunde bedömas ”tämmligen allvarlig”.²⁰⁹ I ett annat rättsfall konstaterade dock HD att en gärningsman skulle dömas till grov kvinnofridskränkning fastän enbart *en* av de åtalade gärningarna kunde anses vara av allvarligare slag. Grunden var att gärningsmannen gjort sig skyldig till ett så högt antal gärningar att rekvisitet ”upprepad kränkning” trots det var uppfyllt.²¹⁰

För frågan om skadegörelsefallet kommer att kunna ingå i en grov kvinnofridskränkning framstår det alltså som viktigt vilka andra brott, vid sidan av skadegörelsen, som A gör sig skyldig för mot B, vilka skador som därmed åsamkas och hur många gärningar det varit fråga om. I sammanhanget ska det i fråga om gärningarnas allvar dock påminnas om vad som anförts i de ursprungliga förarbetena. Att uttalandena i förarbetena delvis strider mot den praxis som utvecklats gör att det inte är helt tydligt hur gällande rätt ska tolkas i frågan om huruvida det faktiskt krävs några ”allvarligare gärningar” och var den nedre gränsen för ansvar går.²¹¹ Därutöver ska tilläggas att tidsaspekten för brotten spelar roll. Kravet på ”upprepning” fordrar därför dels ett slags tidsmässigt samband mellan gärningarna, dels att gärningarna måste skett under viss tid.²¹² Den yttersta tidsfristen för den tid inom vilken gärningarna ska ha skett är preskriptionsfristen för brotten.²¹³

Till frågan om gärningarnas allvar hör även frågan om *konkurrens*, eftersom det följer av allmänna principer att ansvar för gärningar som har strängare

---

²⁰⁸ Brå (2019), s. 148–149.

²⁰⁹ RH 2003:11.

²¹⁰ NJA 2003 s. 144.

²¹¹ Prop. 2012/13:108 s. 10; Andersson, M., (2016 a), s. 279.

²¹² SOU 2011:85 s. 81; RH 2008:7

²¹³ Prop. 1997/98:55 s. 131.

straffskala än grov kvinnofridskränkning ska utdömas särskilt.²¹⁴ Detta innebär alltså att det samtidigt som det verkar krävas en eller flera mer allvarliga gärningar för att ansvar för grov kvinnofridskränkning ska bli aktuellt, kan rubriceringen av ett brott som grovt medföra att ansvar ska utdömas särskilt för detta brott. Det kan sedermera få effekten att resterande gärningar inte längre når upp till kravet på ”upprepad kränkning” eftersom de är för få till antalet.²¹⁵ Vad gäller skadegörelsefallet, har grov skadegörelse och grov kvinnofridskränkning samma straffskala, vilket gör att det kan finnas skäl att döma särskilt för skadegörelsen om denna rubriceras som grov.²¹⁶ I rättstillämpningen har dock även sådana grova gärningar, vilka på grund av ett högt straffvärde inte kan ingå i fridskränkingsbrottet, kunnat beaktats i fråga om att kvalificera andra gärningar som en grov kvinnofridskränkning genom att påvisa en viss systematik i gärningsmannens beteende.²¹⁷ Att rättsläget förhåller sig så stöds även av doktrin.²¹⁸

Även gärningar för vilka gärningspersonen tidigare dömts för kan åberopas som stöd för att påvisa ett mönster i gärningsmannens agerande. Det ska dock noteras att domstolen inte i sådant fall dömer till ansvar för gärningarna igen, vilket hindras av principen *ne bis in idem*.²¹⁹ Gällande gärningar som visserligen är kriminaliserade, men som inte upptas i brottskatalogens för 4 kap. 4 a § BrB, har HD uttalat att sådana gärningar inte kan ingå i bedömningen av huruvida en upprepad kränkning föreligger.²²⁰ Inte heller kan icke-kriminaliserade gärningar ingå i en sådan bedömning.²²¹ Sammanfattningsvis följer det alltså av möjligheten att betrakta kvinnans hela situation att det verkar finnas möjlighet att beakta såväl tidigare brottslighet samt gärningar vilka av konkurrensskäl döms för separat som bevis för att mannens handlande utgjort en upprepad kränkning, fastän brotten som sådana inte omfattas av fridskränkingsbrottet. Stölden i stöldfallet kan sedermera varken omfattas av en grov

---

²¹⁴ Prop. 1997/98:55 s. 134.

²¹⁵ Andersson, M. (2016 a), s. 240.

²¹⁶ Nilsson (2022), rubrik 2.4 ”Konkurrensfrågor”; Jfr. 4 kap. 4 a § och 12 kap. 3 § BrB vad gäller straffskalan.

²¹⁷ SOU 2011:85 s. 83.

²¹⁸ Andersson, M. (2016 a), s. 294; Burman (2007) s. 186–187.

²¹⁹ Se Prop. 1997/98:55 s. 133; NJA 1999 s. 102; RH 2006:29.

²²⁰ NJA 2004 s. 437.

²²¹ NJA 1999 s. 102.

kvinnofridskränkning eller användas som bevis i fråga om A:s agerande mot B.

I kravet på ”upprepad kränkning” inbegrips att kränkningen ska ta sikte på den *personliga integriteten* hos den utsatta kvinnan.²²² I fråga om brottet skadegörelse framgår det av förarbetena att skadegörelse som riktas en närstående person *normalt sett* kan ses som en sådan integritetskränkning och att det endast undantagsvis, när sådant syfte saknas, därför blir aktuellt att döma ansvar för den enskilda gärningen.²²³ Som särskilt integritetskränkande anses dock enligt förarbetena en handling där personlig egendom, som exempelvis kläder, fotografier eller ärvda föremål, ibland med högt affektionsvärde, skadas eller förstörs.²²⁴ I det aktuella typfallet rör det sig om kontanter, vilket inte kan jämföras med sådan personlig egendom som nämns i förarbetena. Således måste framhållas att frågan om skadegörelsen tar sikte på den personliga integriteten slutligen avgörs i rättstillämpningen.

Vidare krävs att gärningarna ska vara ägnade *att allvarligt skada personens självkänsla*. Rekvisitetet är ett slags kvalificeringskrav och innebär att gärningarna *typiskt sett* ska föranleda sådan allvarlig skada på självkänslan, varpå någon faktisk effekt inte måste påvisas.²²⁵ Av förarbetena följer visserligen att skadegörelse i den givna kontexten typiskt sett innebär sådan skada på självkänslan.²²⁶ Det betonas dock att självkänslan måste skadas *allvarligt*.²²⁷ När rekvisitetet bedöms tas hänsyn både till gärningarnas frekvens och dess allvar.²²⁸ Vid lindrigare brott kan kravet till exempel uppnås om flera, var för sig lindrigare brott, ingår i ett mönster som tillsammans leder till att offret bryts ned.²²⁹ Att hänsyn tas till brottsoffrets samlade situation innebär att domstolen, vid sidan av gärningarnas frekvens och allvar, även beaktar andra omständigheter hänförliga till såväl målsägandens agerande och egenskaper

---

²²² Prop. 1997/98:55 s. 79–80.

²²³ Prop. 2012/13:108 s. 21.

²²⁴ Prop. 2012/13:108 s. 14.

²²⁵ Prop. 1997/98:55 s. 133–134.

²²⁶ Prop. 2012/13:108 s. 14.

²²⁷ Prop. 1997/98:55 s. 133.

²²⁸ SOU 2011:85 s. 81.

²²⁹ Prop. 1997/98:55 s. 81.

som gärningsmannens, vilket jag av skäl som angavs ovan inte går in på närmare.²³⁰

Till sist ska nämnas att brottet grov kvinnofridskränkning är uppsåtligt. Emellertid behöver någon avsikt i förhållande till att gärningarna varit ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla och kränka offrets integritet inte visas. Uppsåtet måste, i förhållande till dessa rekvisit, alltså enbart omfatta de faktiska omständigheterna som ligger till grund för bedömningen.²³¹ Ifall rekvisiten uppfylls, dömer domstolen enligt gällande rätt till fängelse i högst sex år och lägst ett år.²³² Vad gäller straffvärdet är, enligt förarbetena, den lägre delen av straffskalan främst tillämplig när det rör sig om ett mindre antal förhållandevis lindriga brott. Straffvärdet höjs sedan desto fler eller allvarligare gärningar som ingår.²³³ Således är straffet också högst beroende av vilka andra gärningar som A gjort sig skyldig till, eftersom skadegörelse inte kan anses vara ett sådant allvarligt brott vilket höjer straffvärdet avsevärt.

3.4 Sammanfattning

Utifrån ovan gjorda rättsutredning ska några huvudpunkter nu lyftas och frågeställningarna som ställdes i uppsatsens inledande skede besvaras.

De första två frågeställningarna kan besvaras enligt följande. Mot bakgrund av den gjorda undersökningen föreligger starkt stöd för att gärningarna i såväl skadegörelsefallet som stöldfallet kan omfattas av brotten skadegörelse respektive stöld. Det finns emellertid vissa frågor som verkar vara svårutredda när brotten begås i nära relation och vilka därmed blir beroende av de närmare omständigheterna i det konkreta fallen samt domstolens bedömning därav.

Undersökningen pekar för det första på svårigheter gällande att utreda brottsobjektet, kontanternas, relation till gärningspersonen, A. Dessa svårigheter tycks gälla framför allt stöldfallet eftersom ansvar för stöld förutsätter såväl att egendomen ägs av någon annan som att egendomen befinner sig utanför

---

²³⁰ Se bl.a. NJA 2003 s. 144 och NJA 2005 s. 712.

²³¹ Prop. 1997/98:55 s. 133.

²³² 4 kap. 4 a § BrB.

²³³ Prop. 2020/21:217 s. 38.

gärningspersonens besittning. Som ovan anfört talar utredningen för att kontanterna sannolikt kommer anses befinna sig i en slags sambesittning i förhållande till såväl A som B eftersom egendomen befinner sig i parets gemensamma bostad. Det föranleder att ansvar för stöld kan vara aktuellt om A sedan försätter sig i ensambesittning. Eftersom vi inte vet hur och var pengarna förvaras i den gemensamma bostaden, är det dock svårt att med säkerhet besvara frågan om besittning. Vidare kan det vara ännu svårare att påvisa att egendomen antingen ägs av B eller är samägd av parterna samt att A:s uppsåt omfattar denna omständighet. En anledning till att just kontanter valts i exemplet är för att lyfta just denna problematik. Det förefaller ju sig svårt att med säkerhet avgöra vem pengarna ägs av bara på grund av egendomens beskaffenhet.

När det kommer till skadegörelsefallet och rekvisiten för skadegörelse, behöver domstolen för det första inte utreda frågan om besittning, eftersom brottet inte uppställer något krav på tagande. Emellertid måste domstolen också ta ställning till huruvida B:s *rätt till saken* har lidit men av A:s handlande, vilket innebär att ägandeförhållandet blir aktuellt även i detta fall. Till denna fråga ska framhållas att det räcker med att det kan påvisas att B haft *nyttjanderätt* till kontanterna, vilket innebär att bedömningen kan sluta på ett tidigare stadium. Fastän båda typfallen ställer höga krav på utredningen i förhållande till egendomens relation till A och B, verkar rekvisiten alltså enklare att tillämpa på skadegörelsefallet på grund av hur skadegörelsebrottet är konstruerat.

En ytterligare skillnad som gör sig påmind handlar om utredningen av ett eventuellt samtycke från B:s sida. Samtycke är visserligen en ansvarsbefriande omständighet både vid stöldbrottet och vid skadegörelsebrottet, vilket följer av brottsrekvisiten i respektive paragraf. Det verkar dock mer sannolikt att en invändning om samtycke i stöldfallet skulle tas på allvar än en invändning om samtycke i skadegörelsefallet. Medan ett samtycke från B:s sida till att A skulle ta pengarna i syfte att, exempelvis, köpa något specifikt till sig själv inte är orimligt att tänka sig i en parrelation, är det inte lika troligt att ett liknande resonemang skulle kunna föras i fråga om ett samtycke till A:s förstörande av B:s kontanter. Det ska också framföras att det på grund av

kravet på ”olovlighet” vad gäller stöld, verkar ställas förhållandevis låga krav för att ett giltigt samtycke vid stöldfallet ska anses föreligga. Ett giltigt samtycke från B kan exempelvis föreligga fastän det lämnats på grund av vilseledande från A:s sida (vilket dock samtidigt kan föranleda ansvar för andra brott, förutsatt att brottsrekvisiten för dessa brott uppfylls). Det är inte säkert om gränsen för ett giltigt samtycke ställs lika lågt i skadegörelsefallet, eftersom skadegörelse inte ställer upp ett krav på ”olovlighet” eller ”otillbörlighet”. Således framstår det alltså som mer troligt att A skulle gå fri från ansvar på grund av en invändning om samtycke i stöldfallet än i skadegörelsefallet.

När det kommer till vilken hänsyn som kan tas vid bedömningen av brottens rubricering, ska anföras att såväl skadegörelse som stöld tar stor utgångspunkt i egendomens värde och den ekonomiska skada som föranleds av gärningsmannens agerande. För båda brotten gör sig en så kallad värdegräns gällande mellan ringa brott och brott av normalgraden som regelmässigt kan göras gällande i de enklaste fallen. Emellertid ter sig egendomens värde inte lika avgörande för skadegörelsebrottet som för stöldbrottet. En anledning bakom detta är att skadegörelse överhuvudtaget inte fordrar att brottsobjektet ska uppehålla något förmögenhetsvärde, vilket däremot krävs för stöld. Vidare betonas i förarbetena vad gäller skadegörelse att den skadade eller förstörda egendomens värde sällan får betydelse på så vis att det anses *avgörande* för rubriceringen. Tvärtom betonas, enligt vad som ovan anförts, att skadegörelse som inriktar sig på att föranleda annat än ekonomisk skada *ändå* kan vara att anses som grov.

Vid stöld förefaller förmögenhetsvärdet vara av stor betydelse för rubriceringen, där värdegränsen mellan stöld och ringa stöld utgör en tydlig utgångspunkt för rubriceringen. Därutöver är brottet först anses som grovt om egendomens värde överstiger fem prisbasbelopp. Samtidigt som mer tyngd verkar läggas vid värdet på egendomen, är gränsen för grovt brott alltså betydligt högre än vad som gäller för skadegörelse, där gränsen ligger på ungefär ett prisbasbelopp. I det aktuella fallet kan det för brottets straffvärde alltså få stor betydelse om skadegörelsefallet eller stöldfallet är för handen enbart vid beaktande av egendomens värde. I exemplet har inte angivits hur mycket

kontanter det rör sig om, vilket bland annat gjorts för att påvisa denna omständighet kan få avgörande betydelse för rubriceringen. I denna fråga ska dock också påminnas om att även andra aspekter kan kvalificera stölden i stöldfallet som grov, till exempel om det är möjligt att argumentera för att pengarna haft ett betydande personligt värde för B. I jämförelse med rättsfallet som nämndes från HD verkar det dock svårt att argumentera för att stöldobjektet *kontanter* kan ha ett likvärdigt högt personligt värde som en båt, vilket det i rättsfallet rörde sig om.

Det tycks även utöver egendomens värde vara enklare att argumentera för att brottet ska anses som grovt i skadegörelsefallet än i stöldfallet. Anledningen är att den integritetskränkande aspekten som kan beaktas tycks mer anpassad för våld i nära relation vid skadegörelse än vid stöld. I förarbetena till bestämmelsen om grov skadegörelse anges uttryckligen att den situation där en före detta partner förstör egendom i kränkande syfte kan vara att anses som grov skadegörelse, fastän egendomen enbart haft affektionsvärde. Detta ställs i ett slags motsatsförhållande till vad som i förarbetena kan kvalificera en grov stöld, vilket snarare tar sikte på förhållanden när egendomens ägare utsätts för en stöld som är integritetskränkande för att gärningspersonen *inte* är en närstående person, men likväl tar sig innanför den personliga sfären. Som exempel kan nämnas väskryckningar och inbrottsstölder. Någon sådan hänsyn gör sig inte direkt gällande när brottsoffret och gärningspersonen är sammanboende partners.

Nästa fråga som ska besvaras är hur bedömningen påverkas av bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB. Av de aktuella omständigheterna är det inte möjligt att avgöra huruvida skadegörelsefallet kan omfattas av bestämmelsen grov kvinnofridskränkning, eftersom det är beroende av vilka andra brott och förhållanden som gör sig gällande i den aktuella situationen. Att en skadegörelse *kan* ingå i en grov kvinnofridskränkning möjliggör emellertid för domstolen att döma ut ett strängare straff än vad som möjliggörs om ansvar utdömes för separata gärningar. Det är också viktigt att poängtera att skadegörelsen i sig därutöver på så vis kan kvalificera övriga gärningar, så att dessa når upp till kravet på ”upprepad kränkning”. Om vi i stället

utgår från stöldfallet kan det alltså, beroende på vilka andra gärningar som A har gjort sig skyldig till, vara så att rekvisiten för grov kvinnofridskränkning inte uppnås därför att stölden varken kan ingå i en grov fridskränkning eller kunna åberopas som stöd för att bevisa systematik i A:s beteende gentemot B. Vilket typfall som det är fråga om kan därför få stor påverkan i frågan om vilket straff A får för de gärningar han begår mot B.

Vad som emellertid kan framstå som problematiskt är att frågan om huruvida skadegörelsefallet kan omfattas av brottet grov kvinnofridskränkning verkar vara högst avhängigt vilka andra brott som A gör sig skyldig till i förhållande till B. På grund av bristande tydliggöranden om vad som gäller i fråga om rekvisiten ”upprepad kränkning” och ”ägnat att allvarligt skada självkänslan” är det svårt att avgöra hur bedömningen i förevarande fall skulle utspela sig. Vad som kan konstateras är att den praxis som utvecklats och beskrivs i doktrinen tyder på att brott vilka betraktas vara mindre allvarliga, såsom skadegörelse, kräver andra, mer fysiskt våldsamma brott för att ansvar för grov kvinnofridskränkning ska aktualiseras. Fastän det ur B:s perspektiv kan ses som positivt att skadegörelsen *kan* ingå i brottet grov kvinnofridskränkning, framstår det närmast som att denna gärning i så fall ”hänger med” i brottet snarare än är avgörande för frågan om ansvar. Med utgångspunkt i att det i praktiken verkar krävas andra, mer ”allvarliga” brott och skador för att kvalificeras som en grov kvinnofridskränkning, är det sannolikt därför inte möjligt att upprepade fall av skadegörelsebrott skulle leda till ansvar för mer än de enskilda brotten.

Till denna fråga hör också problematiken med överlappningen mellan brotten skadegörelse och egenmäktigt förfarande. När domstolen bedömer huruvida ansvar ska utdömas för egenmäktigt förfarande, som inte kan ingå i en kvinnofridskränkning, eller skadegörelse, tar domstolen utgångspunkt i ”vari det väsentliga låg”, vilket beror på vad som i det konkreta fallet framstår som mest framträdande – besittningsrubbnings eller skadegörelsen. Om vi tar utgångspunkt i det typfall som nämns i förarbetena, där ansvar för egenmäktigt förfarande utdöms när A tar B:s klocka och kastar den i sjön, framstår det alltså som oväsentligt att B:s klocka efter ”tagandet” förstörts. Om A och B

är i en nära relation med varandra, får detta således effekten att det egenmäktiga förfarandet inte kan utdömas som en del av en grov kvinnofridskränkning. Det framstår som en märklig ordning att rättsläget förhåller sig så, och det kan ifrågasättas om det för B är godtagbart att denna gärning inte längre kan omfatta det hon har varit med om som en grov kvinnofridskränkning.

Brotten stöld och skadegörelse har i dagsläget samma straffskala, vilket gör att inget av brotten är att anse som mer grovt än det andra i sådant avseende. Däremot förefaller det, som ovan anført, enklare att kvalificera gärningen i skadegörelsefallet som grov, vilket i sådant fall resulterar i ett högre straffvärde. Därutöver följer det av möjligheten att döma till en grov kvinnofridskränkning att straffvärdet kan höjas ytterligare än om brottet rört en stöld.

Sammanfattningsvis går det att konstatera att vad A gör med B:s kontanter kan få stor betydelse i hur brottet betraktas i domstol. Det verkar visserligen finnas tillämpningssvårigheter för båda brottstyper när dessa begås i nära relation, vilket kan tolkas som att brottstyperna huvudsakligen inte har till syfte att beivra sådana gärningar som sker som en form av ekonomiskt våld i nära relation. Samtidigt tyder genomgången på att skadegörelse i större mån än stöld beaktar de aspekter som gör sig gällande vid en våldsam relation och därutöver innehåller rekvisit vilka är enklare att tillämpa i en sådan situation.

4 Synen på ekonomiskt våld bakom bestämmelsen grov kvinnofridskränkning

I förevarande avsnitt ska argumentationen bakom brottskatalogen i bestämmelsen grov kvinnofridskränkning analyseras utifrån en form av kritisk diskursanalys. Därigenom sätts fokus på språkets skapande och upprätthållande av maktojämnligheter och orättvisor. Tanken är att bakomliggande föreställningar som bidrar till upprätthållande av sådana maktstrukturer kommer till uttryck genom språket.²³⁴ Metoden kommer därför att användas för att illustrera diskursiva mönster i hur texterna, diskursen i fråga, pratar om vilka brott som bör och inte bör tillhöra brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB. Mot bakgrund av syftet med uppsatsen kommer fokus att vara på skälen bakom att skadegörelse men inte stöld (eller övriga förmögenhetsbrott) tillförts till brottskatalogen. De diskursiva mönster som framkommer ska sedan analyseras utifrån den teoretiska ram som utgörs av ”våldets kontinuum” i syfte att landa i en slutsats gällande vilken syn lagstiftaren har på ekonomiskt våld. Teorin om våldets kontinuum utgår, som tidigare framfört, huvudsakligen från att våldshandlingar inte helt kan skiljas från varandra i fråga om grad och styrka. I stället sätts sambanden mellan olika våldshändelser i fokus, vilket illustrerar att även gärningar vilka i juridisk mening betraktas som lindriga kan upplevas som mycket allvarliga för den utsatta kvinnan. Med detta menas inte att det sätts lika-med-tecken mellan alla former av våld, utan snarare att sådana gärningar vilka ofta bagatelliseras också måste lyftas som våldsamma för att fullt ut kunna beakta allvaret i det ”grova våldet”.²³⁵

Avsnittet kommer att struktureras enligt följande. I första hand ska jag kortfattat presentera det material vilket bildar diskursen i fråga. Efter genomgången följer en övergripande redogörelse av materialet i kronologisk

---

²³⁴ Svensson (2019), s. 54–55. Se för en närmare genomgång av metodologiska utgångspunkter och tillvägagångssätt, avsnitt 1.3.

²³⁵ Lundgren och Westerstrand (2005), s. 492–493. För en längre redogörelse av teorin, se avsnitt 1.4.

ordning, dels i syfte att redogöra för bakgrunden till fridskränkingsbrotten, dels i syfte att påvisa en tidslinje för hur brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB har kommit att utvecklas. Därefter presenteras tre diskursiva mönster som jag har funnit vid min analys av förarbetena i förhållande till hur lagstiftaren talar om vilka brott som bör ingå i 4 kap. 4 a § BrB, vilka analyseras utifrån vald teoribildning. Till sist följer slutsatser om vilken syn på ekonomiskt våld lagstiftaren, genom sin argumentation, kan sägas skapa och upprätthålla.

4.1 Materialet för diskursanalysen

Materialet som bildar diskursen utgörs av ett urval förarbeten, både propositioner och statliga utredningar, där lagstiftaren har diskuterat vilka brott som bör (och inte bör) ingå i brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB. De förarbeten som används är de tidigaste förarbetena där fridskränkingsbrotten tog sin form, 2012 års proposition genom vilken framför allt skadegörelse tillfördes till brottskatalogen samt två utredningar från år 2020 respektive 2022 där frågan om att tillföra övriga förmögenhetsbrott till brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB diskuterats.

4.1.1 1995 års utredning och 1997 års proposition:

Införandet av kvinnofridsbrottet och den ursprungliga brottskatalogen

Kriminaliseringen av kvinnofridskränkning föreslogs i ett slutbetänkande från den så kallade Kvinnovaldskommisionen år 1995, vilken hade till syfte att se över frågan om våld mot kvinnor samt föreslå åtgärder i syfte att motverka våldet i fråga.²³⁶ En teoretisk bakgrund till bestämmelsen var vad som benämns ”våldets normaliseringsprocess”, genom vilken våldet betraktas som en process, där den utsatta kvinnan gradvis förlorar sina referensramar för vad som är ”normalt beteende”.²³⁷ Mot bakgrund av denna syn på våld, ansågs kvinnans situation inte bara karaktäriseras av fysiska övergrepp. Ibland, menade kommissionen, är vardagen helt präglad av hot och våld.²³⁸

---

²³⁶ SOU 1995:60 s. 1.

²³⁷ SOU 1995:60 s. 102 och 300.

²³⁸ SOU 1995:60 s. 301.

På grund av straffrättens fokus på enskilda gärningar fanns därför en ”uppenbar risk” för att helhetsperspektivet skulle gå förlorat.²³⁹

Det av kommissionen föreslagna nya kvinnofridsbrottet skulle således möjliggöra att betrakta våldet som en process. Det skulle omfatta, enligt då gällande rätt, både kriminaliserade och icke-kriminaliserade beteenden. Som exempel på de icke-kriminaliserade beteenden som kunde omfattas var att mannen gömde undan gemensamma tillhörigheter, förbjöd henne att träffa vänner och släktingar samt talade nedsättande till henne.²⁴⁰ Kommissionen ville därigenom komma åt en form av ”psykisk terror”.²⁴¹

I den efterföljande propositionen förändrades inriktningen på bestämmelsen. Regeringen höll visserligen med kommissionen om att det fordrades en ”generell uppgradering av straffvärdet” för en serie lindriga brott, vilka tillsammans ansågs kunna föranleda en ”betydande kränkning” av den utsatta personen.²⁴² I stället för att bestämmelsen skulle omfatta sådan psykisk misshandel som inte var kriminaliserad, ansåg regeringen att fridskränkingsbrottet skulle utgöras av en serie ”var för sig straffbara gärningar”, vilket på så vis markerade allvaret med systematiskt kränkande brott vilka begås i nära relation. Regeringen menade som skäl för det stadgade att det ”torde vara ytterst ovanligt” att den kränkande personen i en sådan situation inte begick några straffbara handlingar. En sådan konstruktion ansågs alltså få till stånd en sådan helhetsbedömning som kommissionen velat åt.²⁴³

I denna fråga ska noteras att Sverige har fått internationellt beröm för bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning, fastän inriktningen inskränkts till att enbart omfatta kriminaliserade gärningar. Kelly själv skriver i en artikel från 2012 att bestämmelsen ligger i samklang med teorin om våldets kontinuum. Kelly menar att bestämmelsen synliggör att ett upprepat utsättande för våld i nära relation stegvis leder till att den fysiska integriteten och friheten hos

---

²³⁹ SOU 1995:60 s. 302.

²⁴⁰ SOU 1995:60 s. 302.

²⁴¹ SOU 1995:60 s. 304-305.

²⁴² Prop. 1997/98:55 s. 77.

²⁴³ Prop. 1997/98:55 s. 78.

offret inskränks.²⁴⁴ Även expertgruppen till Istanbulkonventionen, Grevio, skriver i sin granskning att bestämmelsen utgör ett ”tidigt exempel” på kriminalisering av det kontinuum av våld som kvinnor upplever.²⁴⁵

Vad gäller de gärningar som skulle omfattas av fridskränkingsbrottens brottskatalog anförde regeringen att det borde gälla ”[...] sådana straffbara gärningar som typiskt sett kan ingå i en kränkning av en närstående person” och vilka ”typiskt sett” utgör ett direkt angrepp på den personliga integriteten. Mot bakgrund av detta omfattades, enligt den ursprungliga lydelsen av 4 kap 4 a § BrB, brott mot liv och hälsa enligt 3 kap. BrB, brott mot frihet och frid enligt 4 kap. BrB och sexualbrotten enligt 6 kap. BrB av brottskatalogen.²⁴⁶

4.1.2 2012 års utredning och proposition: införande av brott mot kontaktförbud och skadegörelse i brottskatalogen

Även i efterkommande propositioner tycks regeringen hålla fast vid att brotten som kan ingå i fridskränkingsbrotten ska kunna utgöra ett angrepp på den personliga integriteten. Den strikta synen på vilka brott som är sådana tycks emellertid luckras upp något genom att lagstiftaren genom en lagändring år 2013 införde 12 kap. BrB och överträdelse av kontaktförbud till brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB.²⁴⁷ I 2012-års proposition diskuterades varför dessa brott, vilka delvis konstaterades ha ett annat skyddsintresse än de brott vilka ursprungligen tillhörde brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB, *trots det* borde tillföras brottskatalogen. Diskussionen handlade främst om, vilket jag återkommer till nedan, att brotten *ändå* kan anses utgöra ett angrepp på den personliga integriteten samt att de i praxis ansågs vara vanligt förekommande jämte fridskränkingsbrotten.²⁴⁸

4.1.3 Hedersbrottsutredningen och 2022 års utredning om psykisk misshandel: fortsatt diskussion om förmögenhetsbrottens vara eller icke-vara

---

²⁴⁴ Kelly (2012), s. xxii.

²⁴⁵ Grevio (2019), s. 7.

²⁴⁶ Prop. 1997/98:55 s. 79.

²⁴⁷ SFS 2013:367.

²⁴⁸ Prop. 2012/13:108 s. 13–14.

I en utredning från år 2020, där förutsättningarna för det så kallade hedersbrottet undersöktes, berördes frågan om att utöka brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB ännu en gång. Denna gång nämndes uttryckligen frågan om ”ekonomiskt våld”, varför frågan om huruvida andra förmögenhetsbrott än 12 kap. BrB borde tillfogas bestämmelsen lyftes. Av skäl vilka jag återkommer till nedan, argumenterade utredaren sedan emot en sådan utvidgning av brottskatalogen och något utvidgande föreslogs sedermera inte.²⁴⁹ Detta bekräftades senare i den efterkommande propositionen.²⁵⁰ Däremot tillfördes förtal och grovt förtal till bestämmelsen genom överväganden i utredningen och efterkommande proposition.²⁵¹ Lagändringen trädde sedan i kraft i januari 2022.²⁵²

Huruvida ekonomiskt våld borde ingå i fridskränkingsbestämmelsen berördes även i den nyligen framlagda utredningen som föreslår straffansvar för psykisk misshandel. I promemorian framhålls att en utökning av brottskatalogen till att omfatta, till exempel, 8 kap. eller 9 kap. BrB visserligen skulle täcka in våldets ekonomiska aspekter. Emellertid landar utredaren i samma slutsats som i dess föregångare, vilket gör att någon vidare inkludering av förmögenhetsbrotten i 4 kap. 4 a § BrB därför inte rekommenderas.²⁵³

4.2 Diskursiva mönster

Med avstamp i kritisk diskursanalytisk metod ska de mönster vilka framkommit i diskursen i förhållande till hur lagstiftaren²⁵⁴ talar om brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB sammanfattas och kommenteras mot bakgrund av teorin om våldets kontinuum. De diskursiva mönstren ska sedan analyseras för att

---

²⁴⁹ SOU 2020:57 s. 173–174.

²⁵⁰ Prop. 2020/21:217 s. 17.

²⁵¹ SOU 2020:57 s. 169–172 och 304–305; Prop. 2020/21:217 s. 16–20 och 38.

²⁵² SFS 2021:1108.

²⁵³ Ds 2022:18 s. 260–261.

²⁵⁴ I detta sammanhang ska noteras att jag talar om *lagstiftaren* som ett samlingsbegrepp för hela lagstiftningsprocessen. I avsnittet nedan skiljer jag sedan på *utredaren* och *regeringen*, beroende på om uttalandet jag berör kommer från en utredning eller en proposition. Distinktionen sker enbart i syfte att underlätta för läsaren. Det ska därför påminnas att jag mot bakgrund av den diskursanalytiska metoden inte tar hänsyn till den juridiska betydelsen av vem som har skrivit texterna i fråga. Se avsnitt 1.3.2 och 1.3.3 för metodologiska utgångspunkter.

försöka ge svar på vilken syn på ekonomiskt våld lagstiftaren, genom sitt sätt att tala, skapar och upprätthåller.

4.2.1 Systematiska argument bakom utvidgandet av brottskatalogen

Det första mönstret som framkommer i diskursen när lagstiftaren talar om brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB är att lagstiftaren kan sägas bygga sin argumentation kring så kallade ”systematiska skäl”. Det handlar dels om att lagstiftaren sätter fokus på vilket bakomliggande skyddsintresse en bestämmelse skyddar, dels vilka brott som kan ingå i andra, till grov kvinnofridskränkning, närliggande brott.

4.2.1.1 Bakomliggande skyddsintressen i fokus

För att ett brott ska kunna ingå i brottskatalogen ska detta, enligt förarbetena, typiskt sett ”kunna ingå i en kränkning av en närstående person” och ”utgöra ett direkt angrepp på den personliga integriteten”, något som vid en analys av förarbetena tydligt verkar kopplas till en bestämmelses bakomliggande skyddsintresse. I de ursprungliga förarbetena nämns i denna fråga att misshandel, olika fridsbrott och sexuella övergrepp *är* sådana särskilt integritetskränkande brott, utan att närmare gå in på varför.²⁵⁵ Att formuleringen har att göra med bakomliggande skyddsintressen synliggörs när regeringen argumenterar kring att brott mot ett utfärdat besöksförbud inte bör ingå i brottskatalogen. Regeringen skriver att detta brott “[...] har ett något annorlunda skyddsintresse än t.ex. olaga hot” och fortsätter sedan “[d]et krävs inte för brott mot besöksförbud att det har uttalats några hot eller liknande eller ens att den person som skyddas av förbudet lagt märke till att förbudet har överträtts”. Detta utgör sedermera skäl till att bestämmelsen inte bedöms bör tillföras till brottskatalogen.²⁵⁶

I 2012 års proposition diskuteras kravet på att brotten måste ses som ”typiskt sett integritetskränkande” återigen i förhållande till frågan om brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB bör utvidgas. Utifrån stadgandet anger regeringen

---

²⁵⁵ Prop. 1997/98:55 s. 79.

²⁵⁶ Prop. 1997/98:55 s. 80.

inledningsvis att de ”rena förmögenhetsbrotten” skyddar ett annat intresse och därför inte bör ingå i brottskatalogen.²⁵⁷ Däremot intas en annan ställning i förhållande till brott mot kontaktförbud än vad som konstaterades i de ursprungliga förarbetena. Det konstateras att kontaktförbud visserligen har ”[...] ett delvis annat skyddsintresse än ett brott som riktas direkt mot person”, men att syftet likväl är att skydda en enskild. Således konstateras att brottet kan utgöra en kränkning av den persons integritet vars kontaktförbud överträds.²⁵⁸ Vad som kan konstateras är att en något friare inställning verkar finna sig i argumentationen än den rena kategoriseringen av brott som de ursprungliga förarbetena synes bygga på.

I 2012 års förarbeten diskuteras detta även i förhållande till brottet skadegörelse. Argumentationen inriktas därför på att förklara varför brottet, vars skyddsintresse framförs vara ”annans egendom” och inte ”annans liv, hälsa, frihet eller frid”, *ändå* kan anses vara ett angrepp på den personliga integriteten. Lagstiftaren skriver i sammanhanget att skadegörelse ”många gånger” i praktiken kan utgöra angrepp på den personliga integriteten. Detta gäller, enligt regeringen, särskilt om ”[...] personliga eller andra föremål såsom kläder, mobiltelefoner, fotografier eller ärvda föremål – kanske med högt affektionsvärde – skadas eller förstörs.”²⁵⁹ I den bakomliggande utredningen betonar utredaren i denna fråga att graden av skada på den personliga integriteten kan variera med gärningen, där sådana exempel som nyss nämnts anses vara särskilt integritetskränkande. Utredaren lyfter sedan upp att det förekommer fall där kränkningen på personens integritet kan vara *större* än skadan på egendomen, till exempel om skadegörelsen rör dörrar och fönster i brottsoffrets bostad eller brottsoffrets bil.²⁶⁰

I hedersbrottsutredningen talar utredaren åter igen om att förmögenhetsbrotten *till sin karaktär* inte är fridskränkande, vilket anförs vara ett skäl till att exkludera dessa ur brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB. Utredaren hänvisar i stället till att domstolarna kan döma för förmögenhetsbrott i konkurrens med

---

²⁵⁷ Prop. 2012/13:108 s. 13.

²⁵⁸ Prop. 2012/13:108 s. 13.

²⁵⁹ Prop. 2012/13:108 s. 14.

²⁶⁰ SOU 2011:85 s. 105

ett brott som är fridskränkande.²⁶¹ I detta sammanhang kan också uppmärksammas om att utredaren för ett liknande resonemang gällande skadegörelsebrottet, vilket vid denna tidpunkt redan tillhör brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB. Utredaren skriver att det skulle vara ”teoretiskt möjligt” att döma för skadegörelse i konkurrens med ett fridskränkande brott enligt 4 kap. BrB, ifall skadegörelsen exempelvis innefattar ett olaga hot. Utredaren menar därför att det skulle vara möjligt att döma för grov kvinnofridskränkning, även om skadegörelse inte ingått i brottskatalogen. Detta menar utredaren utgör ett argument från ”systematisk synvinkel” att inte låta 12 kap. BrB ingå i brottskatalogen, eftersom skadegörelsebrottet kan anföras vara ett brott mot egendom och inte ett brott mot person.²⁶²

I 2022 års utredning återkommer utredaren igen till frågan om inkluderingen av skadegörelse i brottskatalogen, och skriver att lagstiftaren därigenom redan gjort ”ett visst fjärmande” från det bakomliggande uttalandet att endast gärningar som typiskt sett kan ingå i en kränkning av en närstående kan ingå i bestämmelsen grov kvinnofridskränkning. En jämförelse görs sedan, där utredaren anför att förmögenhetsbrott, på samma sätt som skadegörelse, i vissa fall kan utgöra ett angrepp på den personliga integriteten. I utredningen tas som exempel upp en situation där målsägande får sin telefon tagen ifrån sig i syfte att kontrollera exempelvis samtalshistorik. Utredaren skriver därtill att en sådan händelse ”givetvis” är ”[...] djupt kränkande och ett angrepp på den personliga integriteten, privatlivet och människovärdet”. Fastän uttalandet pekar på en mer tillåtande syn på vad som kan anses vara ”typiskt sett integritetskränkande”, ser vi på exemplet att den ekonomiska aspekten inte direkt står i fokus för argumentationen. Tvärtom, utredaren stannar nämligen inte vid detta argument utan går återigen tillbaka till en argumentation centrerad kring förmögenhetsbrottens ”bakomliggande skyddsintresse” – att skydda mot oegentliga förmögenhetsöverföringar. Enligt utredaren utgör detta ett annat än det skyddsintresse som finns bakom de brott som vid tidpunkten för uttalandet kan utgöra underbrott. Detta används sedan som argument för att diskvalificera det som sagts om förmögenhetsbrottens möjliga

---

²⁶¹ SOU 2020:57 s. 173.

²⁶² SOU 2020:57 s. 168–169.

integritetskränkande aspekt och för att utesluta brotten ur brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB.²⁶³

4.2.1.2 *Jämförelse med brottskatalogen i 4 kap. 4 b § BrB*

Vad som ytterligare framgår i fråga om systematiska skäl är att lagstiftaren fäster vikt vid vilka brott som enligt gällande rätt kan ingå i brottet olaga förföljelse, 4 kap. 4 b § BrB. En sådan argumentation finner vi bland annat när regeringen talar om att tillföra skadegörelse till brottskatalogen, där det faktum att brottet redan tillförts brottskatalogen i olaga förföljelse används som skäl för att låta bestämmelsen ingå i 4 kap. 4 a § BrB:s brottskatalog. Utredaren skriver i frågan att man anser det vara ”angeläget” att de två bestämmelserna så långt som möjligt motsvarar varandra. Systematiken i brottsbalken används därför som skäl för att utöka brottskatalogen.²⁶⁴ Motsvarande skäl anförs i utredningen när utredaren argumenterar *emot* att låta övergrepp i rättssak ingå i brottskatalogen, eftersom brottet vid denna tidpunkt *inte* ingick i brottskatalogen för olaga förföljelse.²⁶⁵

4.2.1.3 *Sammanfattande analys*

Det diskursiva mönstret som illustrerats ovan kan sägas visa på vissa förgivettagna sanningar. För det första tycks begreppet ”typiskt sett integritetskränkande” till stor del tolkas såsom ett krav på att ett brott ska skydda ett särskilt skyddsintresse, vilket genomgående används som argument för att inte inkludera förmögenhetsbrotten i brottskatalogen. Att utredaren i 2022 års utredning lyfter inkluderandet av skadegörelse i fridskränkingsbestämmelsen som ett ”fjärmande” från att endast gärningar som typiskt sett kan utgöra en kränkning av en närstående person bör omfattas, tyder dessutom på att de bakomliggande föreställningarna om vad som ses som integritetskränkande lever kvar, fastän brottskatalogen utökats. Denna skepsis går också att utläsas i hedersbrottsutredningen, där utredaren ger uttryck för att inkluderingen av skadegörelsebrottet ”ur systematisk synvinkel” inte behövs. Vad som nu lyfts fram illustrerar på så vis att synen på skyddsintressenas värde för förståelsen

---

²⁶³ Ds 2022:18 s. 260–261.

²⁶⁴ Prop. 2012/13:108 s. 14; SOU 2011:85 s. 105–107.

²⁶⁵ SOU 2011:85 s. 116.

av vad som enligt bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning kan ses som integritetskränkande kan sägas vara *neutraliserad*. Med detta menas att skyddsintressenas betydelse för hur en gärning ska tolkas inte ifrågasätts, det är ”bara så det är”.²⁶⁶ Hur ett juridiskt begrepp såsom ”skyddsintresse” i detta fall tolkas, kan därmed också sägas visa på *interdiskursivitet* – att diskursen i fråga påverkas av andra diskurser inom straffrätten.²⁶⁷

När regeringen talar om vilka situationer som kan anses vara särskilt integritetskränkande, både i fråga om skadegörelsebrottet och i fråga om övriga förmögenhetsbrott, går det i sammanhanget att urskilja ytterligare en förgivettagen sanning. Tar vi upp de exempel som lagstiftaren menar kan utgöra integritetskränkningar ser vi att lagstiftaren har lagt fokus på skadande/stöld/egenmäktigt förfarande av *viss typ av egendom*. Det talas bland annat om att ta ifrån eller förstöra sin partners telefon, fotografier, ärvda föremål eller fönster och golv i offrets bostad. Genom att återkommande peka på egendom av visst slag bygger diskursen på en gemensam förståelse av vilka situationer som kan ses som våldsamma i fridskränkingsbrottens bemärkelse. Analyseras detta ur ett kontinuum-perspektiv bygger en sådan argumentation på att synen på vad som är våld kan kokas ned till att handla om ”vissa kvinnor i vissa särskilda situationer”. Detta är, enligt Kelly, en följd av stereotyper, och bygger på ett antagande om att det är enkelt att avgöra vad som är och inte är våldsamt.²⁶⁸ Det framstår dessutom som att den ekonomiska aspekten av gärningarna inte enbart lyfts ur från diskussionen om vad som ses som våldsamt, det sätts också i ett slags motsatsförhållande till skador på den personliga integriteten. Detta sker genom att lagstiftaren uttryckligen talar om exempel där skadan på den personliga integriteten är *större* än skadan på egendomen. Utifrån texterna är det således tydligt att den ekonomiska aspekten tycks lämnas därhän och sätts i kontrast till vad som utgör en integritetskränkning.

Om argumentationen kring bakomliggande skyddsintressen analyseras mot bakgrund av teorin om våldets kontinuum, kan ett par kommentarer lämnas.

---

²⁶⁶ Jfr. Svensson (2019), s. 24–25.

²⁶⁷ Svensson (2019), s. 56.

²⁶⁸ Kelly (1988), s. 148.

Ett antagande om att det utifrån indelningen i specifika brottskategorier går att avgränsa vissa handlingar som integritetskränkande och andra inte, kan sägas bygga på ett antagande om att indelningen i brottskategorier är tillfredsställande och motsvarar kvinnornas verkliga upplevelse av vad som är och inte är våldsamt. Att lagstiftaren har denna syn ser vi även genom att brottskatalogen i brottet olaga förföljelse används som måttstock för vilka brott som bör ingå i fridskränkingsbrotten. Enligt teorin om våldets kontinuum måste ett sådant antagande ifrågasättas, eftersom det avgränsar bort dels icke-kriminaliserade handlingar, dels gärningar vilka kan upplevas som kränkande för de kvinnor som utsätts men inte definieras under ”rätt brottskategori” i brottsbalken.²⁶⁹ Teorin om våldets kontinuum bygger på att den juridiska definitionen av våld inte motsvarar kvinnors verkliga upplevelse eftersom det enbart sträcker sig till de mest extrema formerna av våld.²⁷⁰ Genom att använda ett kontinuum-perspektiv måste de våldsformer vilka juridiskt sett ses som lindriga också belysas, eftersom det är genom att lyfta fram sambanden mellan olika våldsformer som den verkliga utsträckningen av våldet kan fångas.²⁷¹

4.2.2 Fokus på lagföringar och förväntade lagföringar

Det andra mönstret som har identifierats i fråga om vilka brott som bör ingå i fridskränkingsbrotten är att lagstiftaren fäster stor vikt vid vilka brott som lagförs i samband med fridskränkingsbrotten samt hur inkluderingen av ett brott kan påverka den framtida frekvensen av lagföringar.

4.2.2.1 Fokus på vad som har lagförts

I 2012 års proposition, efter vilken skadegörelse tillfördes till brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB, anför regeringen som skäl för att tillföra skadegörelse till brottskatalogen att en utredning pekat på att skadegörelsebrottet är vanligt förekommande ”jämfört de gärningar som utgör fridskränkingsbrott”. Det samma sägs om överträdelse av kontaktförbud, vilket också används som skäl för att utöka brottskatalogen.²⁷² I den bakomliggande utredningen utvecklas

---

²⁶⁹ Jfr. Kelly (1988), s. 74.

²⁷⁰ Kelly (1988), s. 138.

²⁷¹ Lundgren och Westerstrand (2005), s. 493.

²⁷² Prop. 2012/13:108 s. 13–14.

vad regeringen hänvisar till när de menar att skadegörelse är ”vanligt förekommande”. Däri anges att skadegörelse visserligen inte, enligt en praxisundersökning, är vanligt förekommande jämte åtal för just fridskränkingsbrottet. Däremot visar genomgången av domar att det är vanligt förekommande vid sidan av *de brott som kan ingå i bestämmelsen*. Utredaren förklarar att den bristande förekomsten vid sidan av fridskränkingsbrottet kan bero på dels att skadegörelsebrotten inte anmäls, dels att polis och åklagare lägger större vikt vid andra brottsmisstankar. Utredaren anser sig, mot bakgrund av detta, se tecken på ett ”betydande mörkertal” i förhållande till skadegörelse vid sidan av andra brott i nära relationer.²⁷³

Det sätt som utredaren för sin argumentation tyder visserligen på att vad som lagförs eller åtalas inte är den *huvudsakliga* anledningen till att låta ett brott tillföras brottskatalogen, men det verkar ändå spela en inte obetydlig roll. Fastän utredaren menar att det inte går att dra några säkra slutsatser utifrån det faktum att skadegörelse förhållandevis sällan åtalas i samband med brottet grov kvinnofridskränkning, används förekomsten av skadegörelse vid sidan av andra brott vilka kan ingå i en fridskränkning som skäl för att införa skadegörelse till brottskatalogen. Det finns en viss dubbelhet i ett sådant resonemang, vilket tyder på att vad som lagförs och anmäls faktiskt *har* påverkan på vad som anses vara våldsamt i fridskränkingsbestämmelsens mening. I utredningen undersöks även förekomsten av andra gärningar, vilka enligt min utredning kan anses vara ekonomiskt våld, såsom stöld, egenmäktigt förfarande och bedrägeri.²⁷⁴ Dessa förekommer, enligt utredningen, vid sidan av brottet grov kvinnofridskränkning i ännu lägre utsträckning än skadegörelse.²⁷⁵ Huruvida dessa brott skulle tillföras brottskatalogen diskuteras dock inte. Inte heller diskuteras huruvida denna frekvens faktiskt motsvarar verkligheten.

4.2.2.2 ”Praktisk nytta” som uttryck för möjlighet till lagföring

---

²⁷³ SOU 2011:85 s. 105.

²⁷⁴ Se avsnitt 2.1.

²⁷⁵ SOU 2011:85 s. 60–61.

Vidare talas det om *begränsning av den praktiska nyttan* som skäl för att låta vissa bestämmelser falla utanför fridskränkingsbrottens brottskatalog, vilket verkar vara kopplat till i vilken utsträckning lagföring av dessa brott kommer att ske. Detta argument används redan i de ursprungliga förarbetena i förhållande till ärekränkingsbrotten, 5 kap. BrB. Regeringen skriver att den praktiska nyttan av att inkludera ärekränkingsbrotten kan ifrågasättas på grund av att ärekränkingsbrotten ”i princip” kräver att målsägande anmäler brotten och att åtal från allmän synpunkt är påkallat.²⁷⁶ Ett liknande resonemang förs i 2012-års proposition, där regeringen håller med om att den praktiska nyttan på grund av åtalsregleringen anses vara begränsad.²⁷⁷ Frågan diskuteras sedan igen i den så kallade hedersbrottsutredningen, där utredaren dock inte anser den praktiska nyttan vara begränsad, bland annat eftersom även andra brott som vid denna tidpunkt omfattas av brottskatalogen har liknande regler om åtal.²⁷⁸ Att argumentet emellertid tas upp och att det därvid läggs vikt vid huruvida det är praktiskt nyttigt att låta ett brott ingå i brottskatalogen, begränsar emellertid diskursen på så sätt att det anförs vara ett skäl att inkludera eller exkludera ett brott såsom del av brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB.

4.2.2.3 *Sammanfattande analys*

Att lagstiftaren bygger sin argumentation kring statistik och uppskattningar om framtida statistik kan sägas bygga på dels en tro om att statistik säger något om verkligheten, dels en förståelse om att det måste anses vara fruktbart att tillföra en bestämmelse till brottskatalogen utifrån ett särskilt sätt att se på vad som utgör ”praktisk nytta”.

Om argumentationen analyseras ur ett kontinuum-perspektiv stöter vi på vissa problem. Ett antagande om att statistik representerar verkligheten på avsett sätt kan nämligen sägas bortse från svårigheterna att namnge något som våldsamt när det av samhället *inte betraktas som våldsamt*. I fråga om ekonomiskt våld tycks många forskare vara överens om att kunskapsläget brister – både hos våldsutsatta kvinnor och hos berörda myndigheter. Därför är många

---

²⁷⁶ Prop. 1997/98:55 s. 79–80.

²⁷⁷ Prop. 2012/13:108 s. 15 och SOU 2011:85 s. 110.

²⁷⁸ SOU 2020:57 s. 171–172.

kvinnor inte medvetna om att de varit med om *våld*.²⁷⁹ Att ekonomiskt våld kan misstas för ”normalt beteende” i en parrelation gör att det går att, med Kellys definition, tala om en *bristande social definition*. Vad detta innebär är att en kvinnas möjlighet att själv förstå det hon varit med om som våldsamt betraktas som avhängigt att det talas om såsom våldsamt. Kelly skriver “[t]o report an incident to the police, the event must be defined by women as a crime”.²⁸⁰ I kombination med att kvinnor, enligt teorin om våldets kontinuum, är benägna att underminera sina egna våldserfarenheter, går det alltså inte att använda statistik som ett grundläggande argument för att inkludera skadegörelse men inte andra förmögenhetsbrott i bestämmelsen grov kvinnofridskränkning.²⁸¹ Att lagstiftaren inte lyfter frågan om vikten av en social definition i diskussionen medför alltså att lagstiftaren missar en aspekt i vad som, enligt teorin om våldets kontinuum, är avgörande för att brott ska anmälas och lagföras.²⁸² Dras en parallell till ekonomiskt våld, hade en inkludering av förmögenhetsbrotten i fridskränkingsbestämmelsen alltså medfört att våldet tillåts att talas om som våldsamt, vilket enligt teorin ses som viktigt för att kvinnor ska anmäla brott.

4.2.3 Hur lagstiftaren talar om ekonomiskt våld – som våld men ändå inte?

Det tredje och sista mönstret som kan identifieras i fråga om argumentationen kring brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB handlar om hur lagstiftaren talar om och behandlar just ekonomiskt våld. I denna fråga syns dels en förändring av diskursen, där lagstiftaren successivt ger namn åt ekonomiskt våld, dels ett direkt och indirekt jämförande av ekonomiskt våld med andra våldsformer.

4.2.3.1 *Ekonomiskt våld får ett namn*

Diskursen genomgår, som precis nämnts, en förändring där synen på ekonomiskt våld som en egen våldsform framkommer alltmer i diskursen ju senare förarbeten som undersöks. I de tidigaste förarbetena nämns

---

²⁷⁹ Se avsnitt 2.3.

²⁸⁰ Kelly (1988), s. 139–140.

²⁸¹ Westerstrand med flera (2022), s. 15 och 26.

²⁸² Kelly (1988), s. 141.

förmögenhetsbrotten överhuvudtaget inte som något vilket skulle kunna utgöra våld mot kvinnor. I stället utgår de ursprungliga förarbetena från att de gärningar som *kan ingå i en kränkning av en närstående person* är de brott som ingår i 3, 4 och 6 kap. BrB.²⁸³ I de ursprungliga förarbetena diskuteras, och argumenteras emot, enbart en utvidgning av brottskatalogen i förhållande till 5 kap. BrB, ärekränkingsbrotten. Att frågan om förmögenhetsbrottens tillämplighet i fridskränkingsbestämmelsen inte alls lyfts innebär att det exkluderas i diskursen, vilket kan tolkas som att den ekonomiska aspekten av mäns våld mot kvinnor tystas ned.

I 2012 års proposition tycks situationen luckras upp något, bland annat genom införandet av skadegörelse i brottskatalogen. Därutöver gör regeringen ett viktigt uttalande när de skriver att *rena förmögenhetsbrott* även "[...]ibland kan utgöra del av brottslighet riktad mot närstående".²⁸⁴ Fastän regeringen håller fast vid att förmögenhetsbrotten i huvudsak inte är uppställda för att skydda en persons integritet, uppmärksammas alltså att det ibland förhåller sig så att brotten *kan* ske mot närstående. Genom uttalandet i förarbetena tillåter sig regeringen alltså tänka och tala om förmögenhetsbrott såsom möjliga kränkningar i nära relation och det tillåts genom uttalandet (visserligen mycket begränsat) talas om som *våldsamt*.

I hedersbrottsutredningen nämns för första gången i sammanhanget begreppet "ekonomiskt våld". Utredaren skriver att egendomsbrott "i princip", handlar om att "[...]någon orsakar att en annan person hamnar i sämre ekonomiskt läge".²⁸⁵ Samtidigt framhålls att det på senare tid har uppmärksammats att "[...]ekonomiskt våld ibland används som en komponent i systematiskt förtryck som riktas mot en närstående".²⁸⁶ Utredningen uppmärksammar på så vis att förmögenhetsbrotten *kan* utgöra ett medel för att kontrollera en annan person och nämner därtill hela brottskatalogen 8–10 och 12 kap. BrB som möjligt uttryck för sådant ekonomiskt våld.²⁸⁷ Begreppet "ekonomiskt våld"

---

²⁸³ Prop. 1997/98:55 s. 79.

²⁸⁴ Prop. 2012/13:108 s. 13.

²⁸⁵ SOU 2020:57 s. 80.

²⁸⁶ SOU 2020:57 s. 80.

²⁸⁷ SOU 2020:57 s. 173.

förekommer sedan även uttryckligen i 2022 års utredning, där utredaren som exempel på sådant våld nämner egenmäktigt förfarande, bedrägeri och oredligt förfarande.²⁸⁸

4.2.3.2 *Jämförelse mellan ekonomiskt våld och andra våldsformer*

Förutom att lagstiftaren successivt öppnar upp för en diskussion om ekonomiskt våld, går det också att utläsa en tendens att genomföra en direkt eller indirekt jämförelse mellan ekonomiskt våld, eller förmögenhetsbrott, med andra brott vilka kan lagföras enligt fridskränkingsbestämmelsen. Detta synliggörs bland annat genom att lagstiftaren intar en viss skepsis i förhållande till fenomenet ”ekonomiskt våld”. Vid en genomgång av förarbetena tycks lagstiftaren nämligen inta en viss återhållsamhet i förhållande till att erkänna omfattningen av våldet. Detta sker bland annat genom betonandet av att ekonomiskt våld (eller förmögenhetsbrott) ”i vissa fall” eller ”ibland” kan utgöra våld mot kvinnor, samt genom att exemplifiera särskilda handlingssätt och specifika brottsobjekt vilka kan ses som fridskränkande. Som ovan anfört handlar detta bland annat om att lyfta fram förstörelse och stöld av personlig egendom, exempelvis en mobiltelefon, som exempel på en integritetskränkning.²⁸⁹ Fastän lagstiftaren visserligen erkänner att förmögenhetsbrotten kan vara uttryck för våld, tyder alltså språkbruket på en syn där ekonomiskt våld ses som våldsamt i vissa, särskilt specifika, fall, men inte annars.

Vad som i hedersbrottsutredningen sedan framkommer tydligt är att utredaren gör en direkt jämförelse mellan ekonomiskt våld och de redan befintliga brotten i brottskatalogen i 4 kap. 4 a § BrB. Utredaren skriver i sammanhanget att det framstår som oönskat att inkludera förmögenhetsbrotten i 4 kap. 4 a § BrB eftersom det skulle kunna leda till att flera fall av egenmäktigt förfarande kan bedömas som en grov kvinnofridskränkning. Det anförs vidare ”[s]ådan brottslighet framstår inte som typiskt sett lika klandervärd som en systematisk brottslighet som består av exempelvis flera fall av olaga hot (4 kap. 5 §) och

---

²⁸⁸ Ds 2022:18 s. 260

²⁸⁹ Se t.ex. prop. 2012/13:108 s. 13; SOU 2020:57 s. 80; Ds 2022:18 s. 261.

ofredande (4 kap. 7 §).²⁹⁰ I 2022 års utredning hänvisas sedan till vad som sagts i hedersbrottsutredningen och utredaren upprepar att "[b]rott som ringa stöld, egenmäktigt förfarande och bedrägeri framstår inte som typiskt sett lika klandervärda som systematisk brottslighet som består i exempelvis flera fall av olaga hot och ofredande".²⁹¹ Vad som gömmer sig bakom begreppet "klandervärdhet" förklaras inte närmare i någon av texterna. En möjlig förklaring skulle kunna ligga i en jämförelse mellan brottens straffvärden. En sådan förklaring förmår dock inte att förklara varför just de nu nämnda brotten har jämförts med varandra, eftersom det finns brott av olika straffvärde i såväl 4 kap. BrB som i 8–10 kap. BrB. Att ett sådant argument lyfts upp kan därför sägas visa på en slags ovilja från lagstiftarens håll att betrakta allvaret bakom ekonomiskt våld.

Till sist går det att peka på att lagstiftaren verkar vilja hitta förklaringar till det ekonomiska våldets allvar *utanför* förmögenhetsbrotten. Detta sker bland annat genom att utredaren i hedersbrottsutredningen talar om möjligheten att döma för ett förmögenhetsbrott i konkurrens med ett fridskränkande brott, såsom olaga hot eller ofredande, i syfte att beakta den fridskränkande aspekten.²⁹² Det verkar på så sätt utkrävas något *mer* – ett kränkande uttalande eller handlande – för att ett "rent förmögenhetsbrott" ska anses kränka det intresse som bestämmelsen grov kvinnofridskränkning skyddar. Detsamma sägs, vilket ovan framförts, om skadegörelse.²⁹³ Därutöver talas det ekonomiska våldet snarast om som ett "medel" i både hedersbrottsutredningen och i 2022 års utredning.²⁹⁴ I 2022 års utredning skriver man "[k]ärnan i det ekonomiska våldet, så som det beskrivs i forskningen, är ju inte förmögenhetsöverföringen som sådan, utan *kontrollen* som våldet innebär. Ekonomiskt våld är snarare ett medel än ett mål".²⁹⁵ Således flyttas alltså "problemet" från att handla om förmögenhetsbrottet till att handla om *kontrollen*.

---

²⁹⁰ SOU 2020:57 s. 173.

²⁹¹ Ds 2022:18 s. 260.

²⁹² SOU 2020:57 s. 173.

²⁹³ SOU 2020:57 s. 168–169.

²⁹⁴ SOU 2020:57 s. 173 och Ds 2022:18 s. 260.

²⁹⁵ Ds 2022:18 s. 260.

4.2.3.3 *Sammanfattande analys*

Att lagstiftaren i diskursen har rört sig från att inte tala om förmögenhetsbrotten i relation till mäns våld mot kvinnor, till att nämna dem som ett möjligt uttryck för våld och till sist nämna ”ekonomiskt våld” som begrepp får ses som betydelsefullt om vi betraktar språket som en ingång till verkligheten, vilket är utgångspunkten för kritisk diskursanalys.²⁹⁶ Förståelsen av våld i samhället formas alltså av hur vi genom språket talar om det, varför det är viktigt att notera att det ekonomiska våldet i diskursen successivt har fått ett namn. Detta är också viktigt om mönstret analyseras utifrån ett kontinuum-perspektiv, vilket åter igen hänger ihop med vikten av en så kallad ”social definition”. Namngivandet får alltså ses som ett sätt att ge namn till kvinnors erfarenheter och därför ett sätt att utmana den snäva juridiska och samhällsliga definitionen av begreppet ”våld”.²⁹⁷

Det är dock fortsatt tydligt att det ekonomiska våldet, genom direkta och indirekta jämförelser med andra våldsformer, ses som mindre allvarligt. Som ovan anført, skriver lagstiftaren att vissa former av ekonomiskt våld är mindre klandervärda än vissa brott i 4 kap. BrB. Vad som menas med ”klandervärdhet” besvaras dock inte genom en läsning av förarbetena, vilket tyder på att det finns en slags underförstådd förståelse av begreppet. På så vis illustrerar detta dels hur diskursen i fråga formas av andra straffrättsliga diskurser, dels att det förekommer bakomliggande tankar om hur världen är beskaffad i fråga om gärningars inneboende allvar.²⁹⁸ Analyseras detta utifrån ett kontinuum-perspektiv, är det därför viktigt att poängtera att det utifrån Kellys teoribildning är tydligt att lagstiftaren fokuserar allt för mycket på enskilda gärningar och inte hur dessa förekommer med och förstärker varandra.²⁹⁹ Lagstiftarens direkta jämförande av brott med varandra måste därför betraktas som olämpligt ur ett kontinuum-perspektiv eftersom teorin bygger på att framhäva allvaret i alla våldshandlingar snarare än att jämföra dem med varandra.³⁰⁰

---

²⁹⁶ Jfr. Svensson (2019), s. 16–17.

²⁹⁷ Kelly (1988), s. 138–139.

²⁹⁸ Jfr. Svensson (2019), s. 29.

²⁹⁹ Jfr. Lundgren och Westerstrand (2005), s. 492.

³⁰⁰ Kelly (1988), s. 76.

Att lagstiftaren till sist verkar finna allvaret i ekonomiskt våld utanför förmögenhetsbrotten kan också analyseras ur ett kontinuum-perspektiv. Lagstiftaren kan genom sin uppmaning om att lagföra i konkurrens sägas uppmana till att en handling kan delas upp i en våldsamt del – i form av exempelvis hotelser – och en icke-våldsamt del – i form av ett förmögenhetsbrott. En sådan uppdelning av brott ses inte som lämpligt enligt teorin om våldets kontinuum. I fråga om sexuellt våld skriver Kelly att det inte ses som möjligt att skilja på olika former genom att dela upp handlingar i fysiskt respektive sexuellt våld. Fastän en aspekt kan vara mer *framträdande*, menar Kelly att båda delar är *närvarande*.³⁰¹ Samma argument kan föras i fråga om ekonomiskt våld, där det alltså får ses som otillfredsställande att dela upp en handling i en hotande/kontrollerande del, vilken ses som våldsamt, och en förmögenhetsrättslig del, vilken inte ses som våldsamt. Genom att samtidigt peka på att det ekonomiska våldet är ett ”medel”, kan uttalandena tolkas som att det ”ekonomiska” i det ekonomiska våldet ses som mindre allvarligt och inte som det huvudsakliga vilket lagstiftaren vill angripa.

4.3 Sammanfattning

Förevarande avsnitt har illustrerat tre mönster i hur lagstiftaren talar om brottskatalogen i bestämmelsen grov kvinnofridskränkning. För att komma till en slutsats i vilken syn på ekonomiskt våld lagstiftaren kan sägas upprätthålla genom sitt sätt att tala om begreppet kan det inledningsvis konstateras att diskursen successivt har rört sig mot att tala om våldet som våld. Genom att ge våldet ett namn och genom att öppna upp för möjligheten att beakta skadegörelse inom ramen för brottet grov kvinnofridskränkning, synes lagstiftaren därför öppna upp för en diskussion om våldets ekonomiska aspekter. Samtidigt är det tydligt att lagstiftaren väljer att ta visst avstånd till förmögenhetsbrottens roll som ett uttryck för våld. Genom att lagstiftaren återkommande tar upp förmögenhetsbrottens bakomliggande skyddsintresse samt lyfter fram det som att det inte är det ekonomiska våldet *i sig* som anses vara allvarligt – utan snarast den psykiska aspekten i form av hotelser eller kontroll – synes diskussionen återkommande landa i att det inte är

---

³⁰¹ Kelly (1988), s. 134.

förmögenhetsbrotten som är ”problemet”. Detta illustreras särskilt genom att de exempel på ekonomiskt våld som lagstiftaren tar upp som särskilt integritetskränkande kan sägas fokusera på att orsaka annat än ”rent ekonomiskt” skadande. Det är därmed tydligt att det finns en viss återhållsamhet, både när det kommer till att erkänna frekvensen av ekonomiskt våld och när det kommer till att erkänna dess allvar i jämförelse med andra våldstyper. Analyseras detta mot bakgrund av teorin om våldets kontinuum, är det tydligt att lagstiftaren fortsatt har lagt fokus på enskilda gärningar och systematiken i brottsbalken. Lagstiftaren kan därmed delvis sägas misslyckas med att fånga upp allvaret bakom det ”lindriga” våldet, fastän det var ett bakomliggande syfte med bestämmelsen 4 kap. 4 a § BrB.

Sammanfattningsvis kan diskursen sägas skapa och upprätthålla en syn på ekonomiskt våld som något mindre allvarligt än andra former av våld, där de rent ekonomiska aspekterna inte överhuvudtaget kan sägas talas om som *våldsamma*. Det får därför ses som tydligt att allvaret bakom ekonomiskt våld inte lyfts på ett adekvat sätt i förhållande till de risker som forskningen framhåller finns med sådant våld.

5 Slutord

Till sist ska några sammanfattande slutord lämnas, där jag avser att summera vilka slutsatser som kan dras i förhållande till uppsatsens olika delar. I denna fråga kan påminnas om att förevarande uppsats har avgränsats till att huvudsakligen behandla ekonomiskt våld i form av stöld och skadegörelse, vilket gör att det fortsatt finns ett forskningsbehov avseende den straffrättsliga behandlingen av andra former av ekonomiskt våld. Därmed kan det konstateras att slutsatserna hade kunnat förstärkas om tillämpligheten av andra närliggande brott också hade undersökts, vilket bör bäras i åtanke i den fortsatta framställningen.

Uppsatsen kan sägas visa på en delvis svårbegriplig och fragmenterad hantering av ekonomiskt våld, vilken inte självklart låter sig förenas med vad som sägs om ekonomiskt våld i diskursen. Medan förarbetena verkar vilja skjuta frågan om ekonomiskt våld ifrån sig genom att peka på att förmögenhetsbrotten löser problemet, visar den rättsdogmatiska studien vad gäller stöld och skadegörelse att det kan vara svårt att nå upp till rekvisiten för ett brott som inte utformats med hänsyn till en närståenderelation mellan gärningsman och brottsoffer. Visserligen finns skäl att poängtera att situationen tycks något mer anpassad för skadegörelse, bland annat eftersom brottet *kan* omfattas av en grov kvinnofridskränkning. Som ovan anförts verkar dock skadegörelsebrottet kräva andra, mer fysiska, brott för att ansvar för grov kvinnofridskränkning ska aktualiseras. Det tyder på att enbart ekonomiskt våld har svårt att nå upp till rekvisiten i bestämmelsen utan att annat våld förekommer samtidigt.

Samtidigt talar förarbetena successivt mer om begreppet ekonomiskt våld och förmögenhetsbrotten som uttryck för våld mot kvinnor. I diskursen framkommer dock samtidigt en bild av våldet som något mindre allvarligt än andra våldsformer. Mellan raderna går det dessutom att utläsa att det inte är den ekonomiska aspekten som lagstiftaren ser som våldsamt, utan kärnan beskrivs snarare vara *något annat* – såsom kontroll eller hotelser. Utfallet av ett sådant resonemang är att den ekonomiska aspekten varken ses som eller behandlas

som våld. Härvid kan teorin om våldets kontinuum användas för att belysa problematiken med avsaknaden av en så kallad social definition. Mot bakgrund av den forskning som pekar på att samhällets kunskaper brister, uppmärksammar sig alltså en viktig fråga: hur ska vi förvänta oss att ekonomiskt våld ska fångas upp av rättsväsendet *när det inte talas om som våld?*

Sammanfattningsvis kan det sätt som lagstiftaren talar om och hanterar ekonomiskt våld sägas riskera att leda till att våldet i hög utsträckning förblir obemärkt och ostraffat, vilket påvisar ett behov av en fullständig översyn av den straffrättsliga hanteringen. Hur en sådan översyn ska ske och med vilket resultat, har förevarande uppsats inte haft till syfte att undersöka. Tydligt är emellertid att den nuvarande straffrättsliga lösningen för kvinnor som utsätts för ekonomiskt våld ter sig otillräcklig, både eftersom den reproducerar en bagatelliserande syn på ekonomiskt våld och eftersom den svårligen hanterar sådant våld när det väl upptäcks.

Källförteckning

Offentligt tryck

Statliga utredningar och betänkanden

Ds 2012:52 Sveriges tillträde till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet samt vissa frågor om kontaktförbud avseende gemensam bostad

Ds 2022:18 Straffansvar för psykisk misshandel

SOU 1995:60 Kvinnofrid

SOU 2006:65 s. 55 Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor

SOU 2011:85 Fridskränkningarna och egenmäktighet med barn

SOU 2014:71 Ett jämställt samhälle fritt från våld. Utvärdering av regeringens satsningar 2010–2014

SOU 2020:57 Ett särskilt hedersbrott

Propositioner

NJA II 1942

NJA II 1949

Prop. 1975/76:42 förslag till lag om ändring in brottsbalken, m.m.;

Prop. 1987/88:14 om ändring i brottsbalken (grov misshandel och grov stöld)

Prop. 1993/94:130 Ändringar i brottsbalken m.m (ansvarsfrihetsgrunder m.m)

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid

Prop. 2012/13:108 Förstärkt straffrättsligt skydd vid grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning

Prop. 2016/17:131 Grovt fordringsbedrägeri och andra förmögenhetsbrott

Prop. 2020/21:52 Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet

Prop. 2020/21:217 Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer

Litteratur

Adams, A., Sullivan, C., Bybee, D. och Greeson, M., "Development of the Scale of Economic Abuse", I: *Violence Against Women*, Vol. 14 nr. 5, s. 563–588, 2008 [Cit. Adams med flera (2008)]

Almkvist, G., *Förmögenhetsbrott och förmögenhetsrätt: Om straffansvaret i 8 och 10 kap. brottsbalken och dess förhållande till civilrätten*, Uppsala: Iustus 2020

Andersson, M., *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning: fridskränkningens brotten som rättslig konstruktion*, Uppsala: Iustus 2016 [Cit. Andersson, M. (2016 a)]

Andersson, M., "Fridskränkningens brotten i 4 kap. 4 a § brottsbalken – att fånga det svårfångade", i: *SvJT 100 år (festskrift)*, s. 245–252, 2016 [Cit. Andersson, M. (2016 b)]

Andersson, U., *Hans (ord) eller hennes?: en könsteoretisk analys av straffrättsligt skydd mot sexuella övergrepp*, Lund: Bokbox Förlag 2004

Asp, P., Jareborg, N och Ulväng, M., *Kriminalrättens grunder*, andra omarbetade upplagan, Uppsala: Iustus Förlag AB 2013

Bergström, G. och Ekström, L., "Tre diskursanalytiska inriktningar", I: Boréus, K., och Bergström, G. (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, s. 253–304, Lund: Studentlitteratur 2018 [Cit. Bergström och Ekström (2018)]

Boréus, K., och Brylla Seiler, C., "Kritisk diskursanalys", I: Boréus, K., och Bergström, G. (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, s. 305–354, Lund: Studentlitteratur 2018 [Cit. Boréus och Brylla Seiler (2018)]

Burman, M., *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor : om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*, Uppsala: Iustus 2007

Eliasson, M. och Ellgrim, B., *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer: en kunskapsöversikt*, Stockholm: Sveriges kommuner och landsting 2006

Eriksson, M., ”Våldet, pengarna och livet. En sammanhållen förståelse av kvinnors erfarenheter av mäns ekonomiska våld i nära relationer”, I: Ulmestig R. och Eriksson, M. (red.), *Att handlägga försörjningsstöd vid våld i nära relationer*, s. 111-140, Lund: Studentlitteratur 2018 [Cit. Eriksson (2018)].

Eriksson, M. och Ulmestig, R., ””It’s not all about money”: Toward a More Comprehensive Understanding of Financial Abuse in the Context of VAW”, I: *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 36 nr. 3–4, s. 1625-1651, 2021 [Cit. Eriksson och Ulmestig (2021)]

Fairclough, N., *Critical Discourse Analysis*, andra upplagan, Harlow: Longman 2010

Gregow, T., *Utsökningsrätt*, femte upplagan, Stockholm: Nordstedts Juridik 2020

Gunnarsson, Å. och Svensson, E-M., *Genusrättsvetenskap*, första upplagan, Lund: Studentlitteratur 2009

Göransson, M., *Äganderättspresumtionen i 4 kap. 19 § utsökningsbalken : familjerättsliga perspektiv*, Diss. Lund: Lunds universitet, Juridiska fakulteten 2022.

Henriksson, A-S., Evertsson, L., och Nyman C., ”E-legitimation som verktyg för ekonomiskt våld” I: *SvJT* 2023 s. 579–596

Isdal, P., *Meningen med våld*, andra upplagan, Stockholm: Gothia Fortbildning AB 2017

Jareborg, N., *Förmögenhetsbrotten*, Stockholm: P.A Norstedt & Söners Förlag 1975

Jareborg, N., Friberg, S., Asp, P. och Ulväng, M., *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, andra upplagan, Uppsala: Iustus Förlag 2015 [Cit. Jareborg med flera (2015)]

Johansson, S., Trost, H., Wennberg, S., *Brottsbalken : en kommentar Del I (1-12 kap.) : brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.*, studentutgåva tio, Stockholm: Nordstedts Juridik 2021

Jämställdhetsmyndigheten, *Ekonomisk jämställdhet – En uppföljning av senare års utveckling av det jämställdhetspolitiska delmålet*, Rapport 2022:2, Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten 2022

Kelly, L., *Surviving sexual violence*, Cambridge: Polity Press 1988 [Cit. Kelly (1988)]

Kelly, L., "Standing the test of time? Reflections on the concept of the continuum of sexual violence", I: Brown, J. och Walklate, S. (red.), *Handbook on sexual violence*, första utgåvan, s. xvii–xxvi, London: Routledge 2012 [Cit. Kelly (2012)]

Kleineman, J., "Rättsdogmatisk metod". I: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*, andra upplagan, s. 21–46, Lund: Studentlitteratur AB 2018. [Cit. Kleineman (2018)]

Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. och Kalliokoski, A-M., *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige : en omfångsundersökning*, Umeå: Brottsoffermyndigheten 2001. [Cit. Lundgren med flera (2001)]

Lundgren, E. och Westerstrand, J., "Nya våldsbilder – den svenska bilden i nordisk relief", I: *Socialmedicinsk tidskrift nr. 6/2005*, s. 490–502 [Cit. Lundgren och Westerstrand (2005)]

Martinsson, D., "Så bör en invändning om villfarelse hanteras – särskilt om gränsdragningen mellan uppsåtsrelevant villfarelse och straffrättsvillfarelse", i: *Juridisk publikation 1/2017*, s. 27–45

Mathisen Stylinou, A., Postmus, J. och McMahon, S., "Measuring Abusive Behaviors: Is Economic Abuse a Unique Form of Abuse?", I: *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 28 nr. 16, s. 3186-3204, 2013

McGlynn, C., Rackley, E. och Houghton, R., "Beyond 'revenge porn': the continuum of image-based sexual abuse", I: *Feminist legal studies*, Vol. 25 nr. 1, s. 25–46, 2017

Moser Hällen, L., "Våld i nära relationer", I: Moser Hällen (red.), *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*, s. 19–37, Stockholm: Liber 2021 [Cit. Moser Hällen 2021]

Niemi-Kiesiläinen, J., Honkatukia, P. och Ruuskanen, M., "Legal Texts as Discourses", I: Gunnarsson, Å., Svensson, E-M och Davies, M., *Exploiting the limits of law : Swedish feminism and the challenge to pessimism*, s. 69-87, Aldershot: Ashgate 2007. [Cit. Niemi-Kiesiläinen, Honkatukia, och Ruuskanen (2007)]

Näsman, E. och Fernqvist, S., "Ekonomiskt våld", I: Eriksson, M., Källström Cater, Å., Näsman, E. (red.), *Barns röster om våld: att lyssna, tolka och förstå*, andra upplagan, s.149–166, Malmö: Gleerup 2015 [Cit. Näsman och Fernqvist (2015)]

Sandgren, C., *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare : ämne, metod, argumentation och språk*, femte upplagan, Stockholm: Nordstedts juridik 2021.

Svensson, P., *Diskursanalys*, första upplagan, Lund: Studentlitteratur 2019.

Westerstrand, J., Strid, S., Carsbring, A. och Ekbrand, H., *Kvinnors trygghet: ett jämställt samhälle fyllt av våld*, Stockholm: ROKS 2022 [Cit. Westerstrand med flera (2022)]

Westfelt, L., Törnqvist, N., Huuva, L. och Skarp, A., *Grov kvinnofridskränkning – Brottsens hantering och utveckling i rättskedjan 1998-2017*, Rapport 2019:8, Stockholm: Brottsförebyggande rådet 2019 [Cit. Brå (2019)]

Winther Jørgensen, M. och Philips, L., *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur 2000.

Lagkommentarer

Friberg, S., *Brottsbalk (1962:700) 12 kap. 1*, Lexino, 2021-01-01 (JUNO)
[Cit. Friberg (2021 a)]

Friberg, S., *Brottsbalk (1962:700) 12 kap. 2 §*, Lexino, 2021-01-01 (JUNO)
[Cit. Friberg (2021 b)]

Friberg, S., *Brottsbalk (1962:700) 8 kap. 1 §*, Lexino, 2021-01-01 (JUNO)
[Cit. Friberg (2021 c)]

Friberg, S., *Brottsbalk (1962:700) 8 kap 4 §*, Lexino, 2021-01-01 (JUNO)
[Cit. (Friberg 2021 d)]

Nilsson, G., *Brottsbalk (1962:700) 4 kap. 4 a §*, Lexino, 2022-10-01 (JUNO)
[Cit. Nilsson (2022)]

Övrigt

Arbetsmarknadsdepartementet, *Fokus på ekonomisk egenmakt och arbetet mot mäns våld mot kvinnor*, publicerad 2023-01-31, hämtad 2024-05-13, tillgänglig på < [regeringen.se](https://www.regeringen.se) >

Brottsofferjouren, *Sveriges skuggrapport till GREVIO, 2023*, publicerad 2023, hämtad 2024-05-13, tillgänglig på < www.brottsofferjouren.se >

Börjesson, P., Florén, C., Hedén, E., Kornhall, E., Nordén, N., Ravaityte Kristoffersson, J., *Metodstöd i arbetet med personer utsatta för ekonomiskt våld i nära relation*, u.o: Länsstyrelsen i Västmanlands län 2019, hämtad

2024-05-13, tillgänglig på < www.lansstyrelsen.se/vastmanland > [Cit. Länsstyrelsen i Västmanlands län (2019)]

Europarådet, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, CETS No. 210, publicerad 2011-05-11, hämtad 2024-05-13, tillgänglig på < www.coe.int >

European Institute for Gender Equality, *Understanding Economic Violence against Women : The need for harmonised definitions and data in the EU*, Luxembourg: Publications Office of the European Union 2023, hämtad 2024-05-13

Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO), *GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden*, GREVIO/Inf(2018)15, publicerad 2019-01-21, hämtad 2024-05-13, tillgänglig på < hudoc.grevio.coe.int >

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1964 s. 97

NJA 1965 Not B 34

NJA 1965 s. 398

NJA 1980 s. 253

NJA 1984 s. 244

NJA 1984 s. 375

NJA 1988 s. 351

NJA 1990 s. 743

NJA 1991 s. 117.

NJA 1993 s. 480

NJA 1994 s. 699

NJA 1995 s. 561

NJA 1999 s. 102

NJA 2003 s. 144

NJA 2004 s. 97

NJA 2004 s. 437

NJA 2005 s. 712

NJA 2015 s. 199

NJA 2016 s. 1143

NJA 2019 s. 492

NJA 2019 s. 951

Övriga svenska domstolar och förvaltningsmyndigheter

RH 30:85

RH 1988:86

RH 1998:30

RH 2003:11

RH 2006:29

RH 2008:7